

АКТУЕЛНОСТИ

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН УДРУЖЕЊА СТРУЧНИХ РАДНИКА
СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

АКТУЕЛНОСТИ – Информативни билтен Удружења стручних радника
социјалне заштите Републике Србије

За издавача:

Ђорђевић Србијанка

Уређивачки одбор

Чуровић Миленко – председник

Грубић Биљана

Захар Кери Гизела

Јулинац Нада

Крањц Силвија

Милачић Зоран

Милојевић Славица

Олујић Снежана

Поповић Славица

Стевановић Снежана

Гост уредник

Славица Милојевић

Лектор и коректор

др Ана Гавриловић

Штампа

Чигоја штампа

Београд

e-mail: office@cigoja.com

Тираж

350 примерака

Година XI Број 7–8/2010

Билтен издаје: Удружење стручних радника

социјалне заштите Републике Србије

Марије Бурсаћ 49, 11080 Земун

Телефон Удружења: (011) 267–1040 локал115

Електронска пошта Удружења: udruzenje@udruzenjesz.rs

Електронска презентација Удружења www.udruzenjesz.rs

Електронска пошта Билтена: aktuelnosti@gmail.com

Текући рачун: 205–20184–64 код КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАНКЕ БЕОГРАД

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР 5

СТРУЧНИ СТАВОВИ

Горан Ројевић
 ПУТ ОД ИНСТИТУЦИЈЕ ДО САМОСТАЛНОГ ЖИВОТА
 на примеру Програма „Школа животних вештина“ 7

АНАЛИЗЕ И ИСТРАЖИВАЊА

Светлана Живанић
 ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ НА ПОСЛОВИМА
 АКРЕДИТАЦИЈЕ за 2010. годину 24

ИЗ ПРАКСЕ ЗА ПРАКСУ

Гордана Петронијевић
 ПОЧЕЦИ ПРИМЕНЕ ПСИХО-СОЦИЈАЛНОГ
 ТРЕТМАНА ПОЧИНИОЦА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ
 У САВЕТОВАЛИШТУ ЗА БРАК И ПОРОДИЦУ
 У КРАГУЈЕВЦУ 34

Слађана Живков
 ПАЛИЈАТИВНО ЗБРИЊАВАЊЕ У КУЋНИМ
 УСЛОВИМА 39

ПРОМОЦИЈЕ, ПРЕГЛЕДИ, ИСКУСТВА

Др Милош Немањић НОВИ ПРИСТУПИ СТАРЕЊУ И СТАРОСТИ У СРБИЈИ – ОД СТАТИСТИЧКОГ ДО КУЛТУРОЛОШКОГ ПРИСТУПА	41
Весна Белчевић ГРАЂАНСКА УДРУЖЕЊА И СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ	46
Мр Драгана Динић ОСВЕТЛИМО ТАМУ Социјалне услуге у локалној заједници – значај услуге персоналног асистента за стара слепа лица	58
Др Милош Немањић У ПРИЛОГ ИДЕНТИТЕТУ ГЕРОНТОЛОШКОГ ДРУШТВА СРБИЈЕ – Поводом проглашења нових почасних чланова –	65

ИЗ РАДА УДРУЖЕЊА

КОНКУРС ЗА ДОДЕЛУ РЕПУБЛИЧКИХ НАГРАДА ЗА 2010. ГОДИНУ	69
ОДЛУКА О ДОДЕЛИ РЕПУБЛИЧКИХ НАГРАДА ЗА 2009. ГОДИНУ	72
ПОДРШКА ЗАПОСЛЕНИМА У КРАЉЕВУ	73
УПУТСТВО АУТОРИМА	75

ПРЕДГОВОР

Поштовани читаоци,

представљамо вам нови двоброј „Актуелности“ у којем ћете, као и у претходним бројевима, моћи да прочитате текстове који прате процес остваривања и развоја система социјалне заштите.

У овом броју, аутори представљају резултате спроведених анализа, искуства у примени савремених метода рада, у организовању и деловању професионалних удружења, у спровођењу активности организација цивилног друштва... Њихови ставови, мишљења, сазнања из праксе и искуства која нам саопштавају представљају значајан допринос у решавању професионалних дилема и својеврсни одговор на многобројна актуелна питања са којима се сусрећемо у свакодневном раду и настојањима да стално унапређујемо систем социјалне заштите.

Верујемо да ће вашу пажњу посебно привући искуства у успостављању и развоју услуга социјалне заштите у локалним заједницама. Охрабрујуће и подстицајно делују подаци који говоре у прилог све значајнијој сарадњи између јавног и цивилног сектора и о резултатима њиховог усклађеног деловања. Унапређивање квалитета стручног рада и квалитета услуга које пружамо, постају део свакодневне стручне праксе, а заслуге за допринос модернизацији и развоју система припадају подједнако свима нама.

Поштовани колеге и сарадници, очекујемо ваше текстове за наредни број „Актуелности“ који ће бити припремљен у Новој години. До тада, желимо вам добро здравље, личну и професионалну срећу и успех у Новој, 2011. години.

С поштовањем,
у име Уређивачког одбора,
Славица Милојевић,
гост уредник

СТРУЧНИ СТАВОВИ

Горан Ројевић, дипломирани дефектолог
Хуманитарна организација „Дечје срце“, Београд

ПУТ ОД ИНСТИТУЦИЈЕ ДО САМОСТАЛНОГ ЖИВОТА на примеру Програма „Школа животних вештина“

Резиме

Унапређење и хуманизација услова живота и рада особа са сметњама у менталном развоју, у последње време, постали су предмет интересовања друштва, чији је циљ да се овој категорији особа омогуће значајно бољи или исти услови као они у којима живе њихови вршњаци који немају ових проблема.

Програм *Школа животних вештина* Хуманитарне организације за помоћ особама са сметњама у развоју „Дечје срце“ схваћен је као иницијални и подстицајни подухват за све који су директно или индиректно укључени у рад са овом популацијом. Овај програм бави се комплексном тематиком која до сада није озбиљније примењивана у пракси, поготово не у дужем временском интервалу. Програм заступа становиште да су особе са сметњама у развоју саставни део друштвене заједнице којима припадају иста права као и другима и да им треба омогућити све услове како би били пуноправни чланови заједнице, а не на њеној маргини.

Деинституционализација као вид збрињавања особа са сметњама у менталном развоју представља избор који треба подржати и за његову реализацију правовремено обезбедити комплетну подршку свих друштвених фактора јер спровођење активности на овом плану представља изузетан и значајан помак у правцу бржег, бољег и хуманијег решавања многобројних питања и проблема који оптерећују ове особе и друштвену заједницу

Кључне речи: особе са сметњама у развоју, институционална заштита, самосталан живота, деинституционализација

Увод

Имајући у виду да човек живи у друштвеним групама у којима својим активностима остварује и потврђује своје постојање и да својим способностима подстиче, свој и развој друштва у целини, неопходно је да се омогуће оптимални услови и исти принципи особама чији су ментални капацитети на nižем нивоу. Досадашњи ставови друштва нису у том правцу имали идентичан приступ када су у питању особе са сметњама у менталном развоју јер, практично, нису ни уважавали постојеће различитости.

„Брига и старање о хендикепираној деци остварују се у нашем друштву на основу законских прописа којима је дечија заштита одређена као вид социјалне заштите деце уопште, а посебно хендикепиране деце и омладине.

Прописи се односе на задовољавање основних потреба деце, обухватајући њихов развој и оспособљавање за самосталан живот и рад, нарочито кад су у питању деца ометена у развоју. Поменути задаци постижу се и друштвеном бригом о хендикепираној деци, као и родитељским и другим активностима у оквиру општих и племенитих опредељења нашег друштва приликом решавања проблема дечије заштите“ (Николић-Симончић, 1997).

Напредак друштва у целини, побољшање економско-материјалних капацитета, новији начин збрињавања особа са сметњама у менталном развоју и веће интересовање за њих, усмерени су ка побољшању њиховог положаја, утичући значајно на промене досадашњег односа и условањавајући посебне, специфичне напоре како би се постигла што бржа и адекватнија трансформација услова живота и рада ових особа.

Вишегодишњи боравак штићеника у институционалном збрињавању утемељио је аутоматизовани и шаблонски модел извршавања активности, па су оваквим обликом збрињавања, практично, обезбеђене само елементарне животне потребе које не омогућавају развој личности у целини.

О деинституционализацији

Деинституционализација као вид збрињавања особа са сметњама у менталном развоју представља избор који треба подржати и за његову реализацију правовремено обезбедити комплетну подршку свих друштвених фактора, јер спровођење активности на овом плану представља изузетан и значајан помак у правцу бржег, бољег и хуманијег решавања многобројних питања и проблема који оптерећују, ове особе и друштвену заједницу.

Интеграција хендикепираних особа у друштвену средину је врло значајан и сложен проблем, на личном и на породичном плану, па захтева симултано деловање стручних лица, особа са сметњама у менталном развоју и њихових родитеља, локалне заједнице и шире друштвене средине.

Институције које збрињавају особе са сметњама у менталном развоју требало би да буду у сталној сарадњи са покретачима и извршиоцима идеје обезбеђивања свих услова за самосталан вид становања ових особа које се за то могу оспособити, без бојазни за даљи опстанак институције.

Друштвена интеграција у процесу деинституционализације значи да према особама са сметњама у менталном развоју треба имати исти однос као и према осталим члановима друштва, да им се пружи исте могућности да утичу на личне ситуације, као и да им се пружи продуктивна радна улога у формирању друштва у целини, заједно са осталим људима. Интегрисање особа са сметњама у менталном развоју у околину треба да буде један од основних настојања свих профила стручних лица, институција и родитеља.

Према досадашњим сазнањима, а на основу истраживања која су спроведена у неким Западним земљама, модел кућних заједница издваја се као најприхватљивији. Посматрано са више аспеката (социјалног, економског, стручног, моралног и др.), овај модел уноси нове елементе који значајно мењају досадашњи приступ у решавању проблема са којима се суочавају особе са сметњама у менталном развоју.

Основни принципи самосталног живота уз подршку засновани су на спознаји да се постепеним напуштањем збрињавања особа са сметњама у менталном развоју у заводима, у којима борави велики број корисника, побољшава ниво социјализације, интеграције у ужу и ширу заједницу, хуманизације, самосталности у обављању свакодневних активности, поштовања и реализације друштвених норми, адаптивног понашања, одлучивања, итд. У прелазном периоду треба рачунати на неинформисаност локалне средине, њихову недовољну едукацију, стереотипне ставове, одређене потешкоће које се односе, пре свега, на нерегулисане изворе материјалног обезбеђења, недовољно планирање, као и недоречено законодавство. Утицај ових, а посебно фактора социјалне средине, може бити од пресудног значаја у процесу утемељења кућних заједница. Поред тога, и предрасуде које су присутне код једног дела популације, негативно се одражавају на присуство ових особа које су окарактерисане специфичним особинама. Због тога је неопходно искористити огромну снагу електронских и свих других јавних медија како би се што позитивније утицало на брже мењање научених ставова друштва. Сензибилисање друштва се

намеће као императив како би се створила повољна клима за безрезервно прихватање особа са сметњама у менталном развоју у кућним заједницама лоцираним у објектима за становање већег дела популације.

У оквиру процеса деинституционализације неопходно је реализовати активности које се односе на организовање различитих служби у мултидисциплинарном смислу у циљу обезбеђивања и пружања одговарајуће психолошке и социјалне подршке породици, стручно праћење функционисања особа са сметњама у менталном развоју, приликом смештаја у хранитељске породице, и обезбеђивање самосталног становања за ову популацију у кућним заједницама (до пет чланова), уз сталну подршку стручног тима. Основно начело пружања активне подршке треба да обезбеди континуирано напредовање у обављању свакодневних активности што је могуће самосталније и да подстиче жељу и вољу особа са сметњама у менталном развоју у правцу већег ангажовања за правилним овладавањем животним вештинама. Модел самосталног и независног становања захтева ширу лепезу различитих активности и то: самостално спровођење и обављање личне хигијене, одржавање животног простора, облачење, кување, коришћење прибора, коришћење неопходних електричних апарата у домаћинству, примерену радну способност, одређен ниво адаптабилности на нову средину у смислу сналажења у том простору, адекватног контакта са осталим укућанима и одговарајућег контакта у ужој и широј социјалној средини, решавање новонасталих проблема и могућност изналажења задовољавајућих решења.

И све друге активности на плану стварања услова за бољи квалитет живота особа са менталном ретардацијом треба да буду усмерене ка потреби човека да буде са другим људима, равноправан, цењен и безрезервно прихваћен. Задовољење ових потреба доприноси јачању осећања сигурности, самопоштовања и вредности. Комуникација, кооперација и осећај припадности социјалној средини стварају сасвим нову димензију живота ових особа.

Програм „Школа животних вештина“

Програм *Школа животних вештина* полази од становишта да су особе са сметњама у развоју саставни део друштвене заједнице којима припадају иста права као и другима и да им треба омогућити све услове како би били њени пуноправни чланови. Конципиран је тако да су све планиране активности у потпуној корелацији са психофизичким способностима особа са сметњама у менталном развоју. Кроз стечено искуство у раду са овом категоријом људи искристалисали су се најприхватљивији

методи за валидну припрему корисника Програма као и начини за лакше усвајање вештина и навика.

Успешна реализација Програма *Школа животних вештина* зависи од правилног ангажовања асистената. Правилан избор и припрема асистената је предуслов за испуњење свих циљева у процесу обуке корисника Програма. Асистенти могу да буду првенствено особе које испуњавају четири генерална услова: мотивисаност за рад са особама са сметњама у менталном развоју, да нису старији од педесет година, да су задовољили све критеријуме који се односе на особине личности и да су способни да се кроз ангажовање поставе у позицију едукатора.

Припрема асистената се спроводи на три нивоа: одржавање семинара које организују аутори Програма, кроз практичну обуку у организованим *седмодневним школама животних вештина* и у *целодневним радионицама животних вештина* где особе са сметњама у менталном развоју пролазе кроз процес прилагођавања за самосталан живот. Припремом асистената обухваћен је и део обавеза које се односе на познавање вођења прописане евиденције (попуњавање упитника, вођење досијеа, запажања, предлога и др.). Задатак асистената подразумева наглашену одговорност и изнијансирано понашање према циљној групи у којој треба да успоставе блиску сарадњу, односно, прави партнерски однос. Ненаметљивим радом, корисним саветима, тактичким приступом и осталим позитивним личним особинама, асистенти могу да утичу на коначан исход програмских садржаја. Асистенти су укључени у сваку активност с циљем да подстичу кориснике Програма да сами схвате његову поруку и оправданост, унапреде идеју или заједнички разјасне постојећи проблем. Избор активности које су сажете у Програму *Школа животних вештина* резултат је вишегодишњег искуства и примерене су времену у прелазном периоду од институцијалног збрињавања до потпуне сепарације и почетка новог, садржајнијег начина живота.

Програм *Школа животних вештина* Хуманитарне организације за помоћ особама са сметњама у развоју „Дечје срце“ треба да буде иницијални и подстрекачки подухват за све друге који су директно или индиректно укључени у рад са овом популацијом. Само квалитетна припрема особа ове категорије и квалитетни програми за њихово укључивање у процес заштићеног становања дају извесну гаранцију да се могу постићи валидни резултати. Овај програм бави се комплексном тематиком која до сада није озбиљније примењивана у пракси, поготово не у дужем временском интервалу. Недостатак оваквих конкретних материјала и иницијалних подухвата оставио је значајне последице на већи број особа са сметњама у менталном развоју које нису правовремено добиле могућност да

искористе све погодности које нуди Програм и да бар покушају да остваре жељу за самосталним животом.

Досадашња искуства стечена реализацијом Програма *Школа животних вештина* показала су да утврђена динамика циљаних активности пружа могућност избора начина и метода за бржи социјални развој личности и отвара пут деловања у свим сегментима живота и рада особа са сметњама у менталном развоју. Спровођењу тематских целина, кроз њихову практичну примену у средини која је најприближнија условима у којима ће корисници примењивати научене вештине, поклања се посебна пажња, како би се постигао што већи степен самосталности и побољшала способност прилагођавања. Учење животних вештина у прилагођеном простору одвија се природно и представља место избора у којем ће се планирани процес несметано спроводити. Припрема у таквом окружењу стимулативно делује на особе са сметњама у менталном развоју и изазива повољне реакције у смислу јачања мотивације за што брже и боље усвајање предвиђених садржаја. Веома је важно да се током спровођења припрема ових особа за самосталан живот, све активности прате и евидентирају и научно обраде како би се формирала база података која ће користити у каснијем раду са новим групама корисника програма.

Праћење и евиденција су, уједно, најбољи начин да се сагледају, у овом случају, три најважнија фактора од којих зависи могућност самосталног живота, а то су: самосталност, адаптивност и групно функционисање. У вишегодишњој пракси, по оригиналном садржају активности, избору корисника и места за обуку, потврђене су основне карактеристике Програма: флексибилност, прилагодљивост, упечатљивост, разноврсност, релативно лака оперативност, студиозност и едукативност. Програмом се не предвиђа временско ограничење његовог трајања. Међутим, познавање укупне проблематике из домена обуке особа са сметњама у менталном развоју упућује на закључак да учење вештина и стварање навика није могуће обавити за неколико дана. Овај посао захтева дуже време, јер свака површна и краткотрајна обука најчешће доводи до последица по кориснике, који, због немогућности да одговоре новим захтевима самосталног живота, морају да се врате у стару (институционалну) средину.

ПРОГРАМСКЕ АКТИВНОСТИ

Спроводећи активности у оквиру истраживачког пројекта *Школа животних вештина* пошли смо од чињенице да су:

- *самосталност,*
- *адаптибилност и*
- *групна динамика*

основа у процесу унапређења других активности које су веома битне за развој личности особа са сметњама у развоју. Развој сазнајног процеса као општег потенцијала, уз јачање менталне стабилности, емоционалне равнотеже и психолошке целовитости, неопходно је континуирано развијати, кроз примену програмских активности примерених менталној и моторичкој доби особа ове категорије.

Применом програма *Школа животних вештина* остварују се и други садржаји, а посебно они који су социјализацијског карактера. Постепеним увођењем издиференцираних елемената из овог програма, који представљају основ у процесу даље надградње у припреми особа са сметњама у менталном развоју за нормалнији живот и рад, треба „пробудити“ и искористити латентне способности у оној мери колико дозвољава ниво менталне зрелости сваког појединца. Концепција програма је потпуно прилагођена потребама, интересовањима и психофизичким способностима ове деце. „Без обзира на њихов нижи интелектуални ниво, могуће је, упорним и добро испланираним радом, развити код њих радне и животне навике, неопходне за породично и друштвено функционисање. Брзо након тога се открива њихова потреба за динамиком у околини“ (Ројевић и др., 2007).

У реализацији ових програмских активности пошли смо од познате чињенице да су наши полазници оптерећени различитим проблемима који се могу неповољно одразити на коначан резултат, па је то условило подробно разматрање веома слабе припремљености особа са сметњама у развоју и социјалне средине у којој се одвијају њихове свакодневне активности. Међутим, у наставку текста бавићемо се делом пројекта *Школа животних вештина* који је усмерен на истраживање *самосталности* особа са сметњама у менталном развоју, њихове *адаптибилности* и *групне динамике* у социјалној средини, са акцентом на оне активности које као подгрупе чине целину.

САМОСТАЛНОСТ

Када анализирамо **самосталност** као процес кроз који се протежу активности за овладавањем животним вештинама, имамо у виду низ елемената без којих особе са сметњама у менталном развоју не би биле у могућности да адекватно одговоре захтевима за самосталан живот и рад.

У основне активности спадају: одржавање личне хигијене, хигијена простора, постављање стола и сервирање хране, коришћење кухињског прибора, припрема оброка, прање посуђа, коришћење и одржавање електричних апарата, одржавање одеће и обуће, облачење и обување, коришћење новца, ритам дана и радна способност.

Одржавање личне хигијене

Под појмом личне хигијене подразумевамо извршавање свих хигијенских принципа и правила који се односе на режим личног телесног и психичког живота, а који се спроводе кроз дневни хигијенски минимум који захтева редовно прање руку и ногу, одржавање и чишћење ноктију, редовно туширање и купање, пресвлачење, чишћење одеће и обуће, одржавање хигијене зуба и усне шупљине, шишање, чешљање, четкање косе, итд.

Хигијена простора

Хигијена простора у којем се одвија значајан део живота треба да омогући свим особама оптималне услове за нормално функционисање и обављање оних активности које се спроводе у затвореном делу стана и куће или у отвореном простору (дворишту).

Постављање стола и сервирање хране

Уређење стола и сервирање хране захтева познавање одређених правила за постављање прибора за јело, како би се обедовање обавило у пријатној атмосфери, уз поштовање свих принципа исхране. Неопходно је научити како се постављају тањири, ножеви, кашике, виљушке, чаше и салвете, али је, такође, врло битно да се научи правилна употреба прибора за јело као и другог прибора који је саставни део кухиње.

Припрема оброка

Припрема оброка је релативно захтевна активност која је саставни део наше свакодневице. Ова активност се дели на: припрему једноставних јела, куваних јела чија припрема захтева више времена, учења и маштовитости, сложених јела, где је потребно озбиљно умеће и рутина, итд. Особе са сметњама у менталном развоју могу се успешно оспособити за припрему и кување кафе, чаја, подгревање спремљених јела као и за прављење јела која не захтевају веће кулинарско знање.

Прање посуђа

Прање посуђа, његово брисање, полирање и одлагање на одређено место је лакше изводљива активност и спада у домен самосталне активности. Принцип рада при мануелном прању захтева правилну употребу хемијских средстава и топле воде, као и мере опреза при манипулисању прибором од стакла, порцелана и оштрим предметима.

Коришћење и одржавање електричних апарата

Коришћење и одржавање електричних апарата, као саставног дела сваког домаћинства, везано је за елементарно познавање намене, њихово функционисање и правилне употребе. За највећи део апарата потребна је електрична енергија што захтева од корисника пуну пажњу, а и због других опасности које могу да доведу до повређивања. Употреба електричног шпорета, машине за прање посуђа, миксера, апарата за сушење косе, микроталасне пећнице и посебно плинских уређаја, носи собом стални ризик, и свака неправилност у раду или нестручно руковање може проузроковати озбиљне последице.

Одржавање одеће и обуће

Одржавање одеће и обуће треба да буде саставни део свакодневног режима из домена личне хигијене. Прање, чишћење, пеглање, четкање, одлагање личне гардеробе и обуће на одређена места, употпуњује време активног ангажовања у току дана, а при том позитивно делује на унапређење радних способности, јача самопоуздање као и феномене који се стичу психо-моторним радњама, а који недостају у структури искуства личности.

Коришћење новца

Усвајање појмова о новцу и његовом коришћењу повезано је са почетним бројањем и рачунањем које је предвиђено код деце старости од седам до осам година. Постепеним савладавањем фаза „од лакшег ка тежем“, особе са сметњама у менталном развоју се у каснијем периоду сусрећу са таквим програмским садржајима који захтевају израженију оперативност бројања која се увежбава игром и манипулацијом различитим предметима.

Ритам дана

Спровођење свакодневних активности захтева плански приступ и реалан однос према испуњењу задатака у одређеном времену. Неопходно је да се постепеним увежбавањем достигне задовољавајући ниво процене у којем је временском интервалу могуће обавити планирану активност.

Радна способност

Опште карактеристике особа са сметњама у менталном развоју, које се разликују у свим сегментима психофизичког развоја у односу на

друге особе, одређују ниво њихове радне способности. Познато је да се ове особе брзо замарају и њихово интересовање и концентрација су краткотрајног карактера, а оријентација у времену и простору је редукована, па нису у могућности да правилно процењују властите способности. Они троше више енергије у извршавању радних активности јер нису у могућности да искористе своје урођене потенцијале и механизме за компензацију, па им је у том смислу неопходно пружити помоћ. Способност мишљења и памћења ствара потешкоће у процесу едукације јер ове особе, у највећем броју случајева, нису способне да предвиде могуће негативне последице радњи које предузимају. Њихова одговорност је на ниском нивоу што их онемогућава да учествују у сложенијим активностима чије извођење подразумева одређена правила. Страх и стрепња од могућег неуспеха у извршавању активности стални су пратилац особа са сметњама у менталном развоју. Све особе немају једнако развијене радне способности и треба их посматрати у контексту општег склопа особина личности од којих зависи разлика у успешном обављању одређених послова, уколико они који обављају те активности имају слично искуство и подједнаку мотивисаност да започете послове успешно обаве. Радна способност је у корелацији са степеном увежбаности и на њу се може значајно утицати, поред осталог и применом стимулативних, реедукативних и активних психомоторних вежби. Испуњењем свих ових фактора у процесу обављања активности, може се предвидети радна ефикасност. Оспособљавање особа са сметњама у менталном развоју за рад представља дуготрајан процес који захтева методски приступ, добро осмишљен план, велики ентузијазам и подршку шире друштвене заједнице у свим облицима и видовима помоћи.

АДАПТИБИЛНОСТ

„Адаптибилност је процес који подразумева способност особе да се сналази у свакодневном животу. Сналажење је коришћење искуствених доживљаја и њихово комбиновање у циљу прилагођавања ситуацији, околини или друштву“ (Ројевић и др., 2007).

Особе са сметњама у менталном развоју показују низак степен адаптивности у новонасталим ситуацијама, а узрок лежи у емоционалним реакцијама, знатној преосетљивости на надражаје који долазе из спољне средине и смањеној способности преноса социјалних искустава. Агресивност, стереотипије, хиперактивност, деликвентно понашање, негативизам, повлачење у себе, незаинтересованост, компромитована пажња, мишљење и памћење негативно утичу на усвајање нових вештина и навика. Морално васпитање, социјализација и добро испланирана обука, уз

сврсисходан рад, добра су полазна основа за реализацију програмских садржаја и метода рада. Свака промена средине захтева одређен период адаптације у којем је изузетно важно правилно понашање асистената. Од избалансираног односа потреба особа са сметњама у менталном развоју и новог начина живота зависи да ли ће адаптациони период проћи лакше или уз улагање већег напора. Програм *Школа животних вештина* је веома флексибилан и максимално прилагођен физиолошким механизмима за процес адаптације. У овом истраживању дат је акценат на процену: понашања особа са сметњама у менталном развоју на јавним местима и у гостима, сналажења у простору и контакта са укућанима, комшијама и непознатим особама.

Понашање на јавним местима

Имајући у виду многе проблеме који карактеришу особе са сметњама у менталном развоју, њихов негативистички приступ и недовољно развијена осећања, уз смањену одговорност, као и укупно понашање у новонасталим ситуацијама, отвара се питање њиховог функционисања у спољњој средини и односа на јавним местима. Комуникација са другим особама из шире социјалне средине који обављају јавне послове, захтева од свих, па и од особа са сметњама у менталном развоју, примерен, конструктиван, толерантан и културан однос. Прилагођавање особа са сметњама у менталном развоју општим и посебним кодексима који одређују рад јавних установа, треба поступно спроводити и кроз континуиран рад формирати и унапређивати њихово понашање, вештине и навике. Укључивање особа са сметњама у менталном развоју у нормалне токове живота и рада на јавним местима, обогаћује искуство, ствара здраве навике и поспешује социјализацију.

Понашање у гостима

Поштовање општих принципа понашања подједнако је важно на свим местима, па и приликом одласка, претежно познатим особама, у госте. У сваком случају, однос према особама домаћинима треба да буде примерен средини и да не нарушава већ изграђене ставове и навике. У овим приликама треба заузети одговарајући став у вођењу разговора, ако је већи број присутних, и прилагодити се одређеној тематици активним учешћем. Остваривање контакта и чешће посете имају позитиван утицај на психички живот сваког појединца, па такав вид социјализације може се практиковати кад год за то постоје услови и могућности. У таквим контактима се продубљују другарски односи, ствара повољна клима за размену стечених искустава, јача поверење у друге, развијају идеје и ствара-

лачка машта, која, заједно са стваралачким мишљењем, учествује у свим облицима стваралачке делатности свих младих, па и особа са сметњама у менталном развоју.

Сналажење у простору

Простор који је намењен корисницима програма *Школа животних вештина* треба да испуњава све хигијенске услове и принципе становања у којем се несметано могу одвијати активности везане за боравак, живот и рад особа са сметњама у менталном развоју. Упознавање и оријентација у датом простору има значајан утицај на психички живот, квалитет обављања свакодневних активности и испуњавање планираних задатака у циљу што бољег функционисања групе. Корисници простора морају бити максимално упознати са свим елементима који су постављени у њиховом окружењу и добро научени да их правилно користе. Значајно је да све своје дефиците, као и оштећења чула, правилно компензују преосталим способностима. Задовољење потреба у затвореном и отвореном простору пружа сваком кориснику групе могућност да искаже све своје креативне и друге потенцијале на личном и на колективном плану. Сналажење у простору је битно за организовање психомоторне активности за развој структура логичког мишљења и понашања у социјалној средини. У обуци особа са сметњама у менталном развоју треба применити принцип поступности у сналажењу, како би сви чланови групе могли да усвоје и несметано користе све погодности које им обезбеђује простор. При томе, треба тежити да корисници доживе тај простор и његову околину на начин који им гарантује сигурност у смислу да сви могу на исти начин да задовоље своје потребе.

Контакт са укућанима

За складност односа и задовољавајући ниво комуникације, неопходно је постићи завидан степен толеранције, поштовања мишљења и ставова других, разумевања и изражавања пријатељског става према свим укућанима. На тим релацијама важно је да се искажу жеља и воља у смислу пружања подршке у раду других, као и интересовање за успех. Контакт са укућанима је свакодневан и треба да се одвија у повољној атмосфери и хармонији, уз отворен и осећајан приступ. Поверење и развијен осећај заједничке одговорности при извршавању неопходних задатака и активности јача односе међу укућанима који су темељ за надоградњу самопоуздања неопходног за лакшу комуникацију. Решавање текућих проблема заједничког живота и нових, непознатих ситуација, захтевају развој одговорности и стално учење примерног понашања према укућанима као и

својој широј околини што истовремено, пружа могућност реалнијег про-
цењивања успеха и неуспеха појединца и групе у целини.

Контакт са комшијама

Комуникација са укућанима и однос са комшијама зависе од нивоа социјализације. Кроз припрему особа са сметњама у менталном развоју за самостално становање, треба инсистирати на изградњи нивоа понашања и опхођења са својом околином, а пре свега, са својим комшијама са којима ће се често сусретати. Ти контакти треба да буду непосредни, у границама испољавања поштовања, симпатија, учтивих поздрава итд. Као и у свакој другој средини, ти односи треба да буду обострани и прожети испуњавањем позитивних захтева и норми примерног понашања. Особе са сметњама у менталном развоју могу несметано комуницирати у својој околини са другима само ако имају подршку уже и шире заједнице, јер та социјална средина треба да их прихвати безрезервно, без предрасуда и одбојности и да се понаша према њима на исти начин као и према осталим комшијама. Помоћ комшија у настојањима да се живот и рад особа са сметњама у менталном развоју учини што бољим не би требала да изостане, па је, у том смислу, потребна и њихова едукација о проблемима са којима се сусреће ова категорија људи и начинима за њихово решавање.

ГРУПНА ДИНАМИКА

Динамика живота и рада у групи условљена је бројним специфичностима, а посебно зависи од састава чланова и њихове старосне доби, психофизичких и менталних капацитета, нивоа социјализације, прилагођености заједничком животу, моралних особина, културних навика, нивоа активности које се спроводе, као и других врлина које треба да красе човека. Многе вредности уче се током живота где је породично окружење прва и најважнија карика у ланцу стицања вештина и навика. Од стечених знања у породици зависи како ће се јединка снаћи током каснијег живота у друштвеној средини. Најважније елементе своје личности човек изгради у раном детињству, у кругу породице као најприсније људске заједнице у којој се развија љубав између чланова и у којој деца стичу сигурност и поверење у људе и у живот. Динамичан однос у групи треба непрекидно развијати и увек тежити његовом унапређењу, полазећи од принципа „од једноставног ка сложенијем“, уз повремено уношење промена у ритму и начину динамике. Исто тако, потребан је стални подстицај и позитиван стрес који је покретач нових активности. Гарант успеха

је стабилна група, а кључни фактори су истрајност и доследност. Такав однос елемената обезбеђује пут и правац који, без обзира на повремене проблеме и потешкоће, доприноси остварењу планираног циља. Групна динамика је континуирани процес кроз који се врши усклађивање личних потреба, способност мишљења, емоција, навика, вештина и знања са истим атрибутима особа из окружења. Особе са сметњама у менталном развоју, такође, имају такве потребе и они ће, живећи самостално у мањим групама, стицати знања и вештине, самопоуздање, симпатије за друге, потврђивати своју наклоност према најближима, јачати вољу, самвесност и свесност, изражавати амбиције и одушевљеност при извођењу свих активности, а поготово оних у којима је успех евидентан. Све наведено подложно је променама у позитивном смислу на које група може временом да утиче.

Став према групи

Успешно заједничко живљење и нормалан рад зависе од односа међу члановима групе, као и њиховог става према таквом облику заједнице. Планирање и подела обавеза у спровођењу активности за опстанак групе има посебан значај. Сваки члан, на тај начин, може себи да одреди потребно време за извршавање својих обавеза и да кроз рад испуни одређене захтеве који карактеришу живот више чланова у таквој заједници. Да би се адекватно одговорило правилима и нормама, неопходно је да сваки појединац има правилан став према групи, а то се постиже поистовећивањем са већином, поштовањем заједничких интереса, усвајањем и формирањем навика групног живота и рада, активним учествовањем у раду, одговорном извршавању својих задатака и јачањем тежње за већим утицајем на прилагођавање у групи. Суштинска важност за квалитетан однос у групи је правилан и правовремен одговор на промене животних навика. Стални контакти са укућанима, заједничко деловање, договарање и пуна сарадња, морају се стално потврђивати поверењем. За квалитетан живот и добру организованост групе веома је важна отвореност у разговору. У таквој средини извесна је могућност реалнијег вредновања своје личности и личности осталих чланова групе. Обезбеђивањем што бољег статуса у групи, појединац јача самопоуздање, поправља ниво расположења и прима похвале и признања од стране својих другова. Стицање одређених навика, увежбавање вештина и унапређење знања у директној су вези са бољим нивоом когнитивних способности (пажње, мишљења и памћења) који су код особа са сметњама у менталном развоју дефицитарни. Такође, отвара се могућност за боље разумевање својих поступака као и поступака чланова из своје средине.

Утицај групе

Утицај групе као специфичне заједнице има посебну снагу на развој личности особа са сметњама у менталном развоју и одражава се у повољном смислу на добро расположење и јачање самопоуздања. Подстицај на свесрдно залагање има значајан утицај на сваког члана групе да искаже све своје креативне способности, доживи осећање припадности и прихваћености од стране осталих чланова и осети неопходну сигурност. Неспорна је чињеница да особе са сметњама у менталном развоју имају потребу, као и сви други људи, да буду са другим особама, да буду цењени и прихваћени од њих (афилијативност). Задовољење ових потреба представља основу за осећање сигурности, личне вредности и самопоштовања, јер слика о себи зависи, између осталог, и од тога како нас други вреднују и колики нам значај придају. Сви чланови групе треба да се узајамно поштују, да се подједнако интересују, како за личне, тако и за заједничке проблеме, као и за проналажење начина за њихово решавање. Врло је битно да група зна да препозна и правилно оцени уложене напоре сваког појединца и да потврди своје задовољство њиховим укупним доприносом. Сналажење у обављању послова који су од општег интереса, зависи од става групе и захтева који се пред њу постављају.

Као и у другим елементима, толеранција, правилан однос, споразумевање, уважавање, поштовање, вредновање и пружање сталне подршке треба да обележе утицај групе у циљу потврђивања целисходности њеног формирања и функционисања. Групни живот и рад ослобађају особе са сметњама у менталном развоју од напетости и нервозе, смањују изливне неконтролисаних реакција и утврђују позитивно понашање, што представља једну од елементарних лекција коју би требало да савладају сви њени чланови. Потенцијали које поседују могу се доста успешно развити, ако се на њих испољи утицај групе. Међутим, сваки члан групе треба да буде способан за схватање везе између себе и других из свог окружења и нужности повезивања својих делатности са туђим делатностима на начин који ће моћи да оствари одређену сврху и произведе одређену позитивну последицу. Човек је друштвено биће које утиче на своју биолошку природу, мењајући је, али и биолошка природа исто тако снажно делује на човека. Понашање једне особе у групи значајно утиче на понашање других, радње једног појединца зависе од радњи других и то чини основу људског понашања у групи и читавом друштву. Под утицајем групе, могу се мењати негативни односи и унапређивати све оне вредности на којима егзистира социјална средина.

Практична интелигенција

Под практичном интелигенцијом подразумевају се три схватања:

- интелигенција је способност успешног решавања задатака који обухватају *апстракцију*;
- интелигенција је способност учења;
- интелигенција је способност сналажења у новим ситуацијама. (Пијаже, 1988).

Сва три схватања интелигенције подразумевају способности за предузимање активности које карактеришу: тешкоћа, сложеност, апстрактност и остале отежавајуће околности, с тим да проблем који особа решава није био садржан у њеном ранијем искуству. Практични фактор интелигенције представља степен комплексности психомоторног понашања сваке особе. Примена степена интелигенције код особа са сметњама у менталном развоју у практичном смислу огледа се у току решавања проблемских ситуација углавном у познатој, али и непознатој средини, самостално, или уз присуство и помоћ других особа. Правилан одговор на новонастали проблем је увек резултат способности да се дође до најкреативнијег решења, што може да укључи и одређену врсту помоћи асистената.

Ова врста активности има посебно изражену тежину када говоримо о особама са сметњама у менталном развоју. Међутим, ове особе, посебно у самосталном животу, сусрећу се са многобројним проблемима које решавају на мање или више успешан начин, што је условљено нивоом интелектуалних способности с којим располажу. Поред тога, на успешност решења проблема утиче тежина проблема, тренутна ситуација и средина.

ЛИТЕРАТУРА

Америчка асоцијација за менталну ретардацију, 2004.

Biddulph, C., (1997): *Тајна сретне ђеце*, Просвјета

Бојанин, С., (1985): *Неуропсихологија развојног доба и општи редукативни метод*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд

Бојанин, С., (1994): *Духовност, психијатрија и млади*, Научна књига, Београд

Дејвис, Х., (1996): *Саветовање родитеља хронично оболеле или деце ометене у развоју*, Институт за ментално здравље, Београд

Голубовић, С. и сарадници, (2005): *Сметње и поремећаји код деце ометене у развоју*, Дефектолошки факултет

Ханак, Н., Драгојевић Н., (2002): *Социјални ставови према особама ометеним у развоју*, Истраживања у дефектологији, Дефектолошки факултет, Центар за издавачку делатност, Београд

- Ишпановић-Радојковић, В., Говедарица, Т., Крстић, Н., (1990): „Развојне дисхармоније“ *Психијатрија данас*, 22/1/19-28/, Београд.
- Конингам, Р., (2001): *Integrational trends for disabled children in world*, 17th World Congress of rehabilitation,
- Крајгер-Гузина А., (1995): *Психијатрија за дефектологе*, Научна књига, Београд
- Крстић Н., (1999): *Основи развојне неуропсихологије*, Институт за ментално здравље, Београд
- Лурија, А.Р., (1983): *Основи неуропсихологије*, Нолит, Београд
- Маћешкић-Петровић Д., (1998): *Ментална ретардација – когниција и моторика*,
Задужбина „Андрејевић“, Београд
- Николић-Симончић, Ц., (1997): *Социологија хендикепираних особа*, Дефектолошки факултет, Београд
- Оцић, Г., (1998): *Клиничка неуропсихологија*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
- Пијаже, Ж., (1983): *Порекло сазнања*, Нолит, Београд
- Пијаже Ж., Инхелдер, Б., (1988): *Интелектуални развој детета*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
- Ројевић, Г., (2007): *Школа животних вештина*, АРТ А, Београд

АНАЛИЗЕ И ИСТРАЖИВАЊА

**Светлана Живанић, андрагог, саветница за
професионалну обуку
Републички завод за социјалну заштиту, Београд**

ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ НА ПОСЛОВИМА АКРЕДИТАЦИЈЕ за 2010. годину

Резиме

У раду су изнети подаци везани за реализацију процеса акредитације током 2010. године, који говоре у прилог чињенице да се овај процес континуирано развија и да се могу уочити квантитативни и квалитативни помаци у односу на претходни период. Они се односе на број и структуру акредитованих програма по областима социјалне заштите, преглед реализација програма и број полазника обука, као и податке везане за контролу квалитета, односно праћење реализације програма и њихову процену у односу на утврђене критеријуме. Рад обухвата информације везане и за друге активности на пословима акредитације које обавља Одељење за професионалну обуку Републичког завода за социјалну заштиту, а које се односе на: пријаву и процену програма, рад Одбора за акредитацију и евалуацију процеса акредитације.

Кључне речи: акредитација, професионална обука, програми обуке

Увод

Компаративна анализа података везаних за послове акредитације за 2009. и 2010. годину показује да је у 2010. години акредитовано знатно више програма него у претходној. Наиме, у 2009. акредитована су само четири нова програма, док тај број за 2010. износи 19. Такође, повећан је и број програма који су се реализовали, са 33 у 2009. години на 42 у 2010. години, али се смањило укупан број реализација са 162 колико

А К Т У Е Л Н О С Т И

је било у 2009. на 125 у 2010. години. Оно што је веома уочљиво је и чињеница да током 2010. године није било програма који су доминирали у погледу броја реализација и броја полазника, као што је то био случај са програмом „Знања и вештине за вођење случаја у социјалној заштити“, који је током 2009. године имао 49 реализација, са укупно 1.445 учесника. Највећи број програма у 2010. години имао је од једне до три реализације, а по броју полазника издвајају се програми: „Насиље у породици и институционална заштита“ (384), „Организовање конференције случаја за заштиту од насиља у породици“ (318) и „Координирана акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици“ (328), који чине део композитног програма, чији је носилац Аутономни женски центар. Када је реч о областима социјалне заштите на које се односе садржаји програма, у 2010. години, највећи број полазника похађао је програме усмерене на подршку породици, док су у 2009. години доминирали програми оријентисани на развој општих компетенција у социјалној заштити. Током 2009. године активности везане за контролу квалитета програма обуке биле су усмерене, пре свега, на израду инструмената за праћење програма и њихово тестирање, док је у 2010. години фокус био на непосредном праћењу програма и њиховој процени у односу на утврђене критеријуме.

Послови акредитације

Током 2010. године, Одељење за професионалну обуку Републичког завода за социјалну заштиту радило је континуирано на активностима везаним за послове акредитације, које би се могле сврстати у следеће категорије:

1. евидентирање и документовање у области акредитације – вођење прописаних регистара,
2. процена програма обука у односу на испуњеност стандарда акредитације,
3. логистичка подршка раду Одбора за акредитацију,
4. контрола квалитета реализације акредитованих програма обуке,
5. евалуација процеса акредитације.

1. Евидентирање и документовање у области акредитације подразумева вођење, у писаној и електронској форми, следећих регистара:

- Регистар пријава за акредитацију;
- Регистар акредитованих програма обуке;
- Регистар тренера и
- Књига евиденције о реализованим програмима обуке.

1.1. Регистар пријава за акредитацију

Током 2010. године на акредитацију је пријављено 26 програма, од чега је акредитовано 19 нових програма, док су три пријаве одбијене од стране Одбора за акредитацију.

Аутори четири програма, који су акредитовани у првом конкурс, поднели су захтеве за скраћивањем ових програма, након чега су три акредитована у скраћеној верзији, док је један подељен према тематским целинама на седам засебних програма обуке.

1.2. Регистар акредитованих програма обуке

Регистар акредитованих програма обуке броји укупно 102 програма. Преглед програма према областима социјалне заштите на коју се односе садржаји обуке, изгледа овако:

- 1) Заштита одраслих и старијих особа (9)
- 2) Заштита деце и младих (33)
- 3) Заштита особа са инвалидитетом (14)
- 4) Подршка маргинализованим групама (7)
- 5) Подршка породици (19)
- 6) Развој општих компетенција у социјалној заштити (20)

У регистру акредитованих програма уписао је **193 аутора**, али треба имати у виду да се исте особе појављују као аутори на различитим програмима. Аутори могу бити појединци (у највећем броју представници универзитетске заједнице, као и стручни радници из система социјалне заштите), али и државне установе, невладине и хуманитарне организације. Републички завод за социјалну заштиту је носилац ауторских права за четири акредитована програма обуке.

Подаци о акредитованим програмима чувају се у штампаној и електронској форми и редовно уносе у базу података. Доступни су свим заинтересованим лицима на интернет страници Републичког завода – www.zavodsz.gov.rs

Будући да у марту наредне године истиче акредитација за 57 програма акредитованих 2008. године, у оквиру првог конкурса за акредитацију, Одељење за професионалну обуку проследило је ауторима акредитованих програма формулар за обнову акредитације.

Процедура обнављања акредитације подразумева одлучивање о томе да ли акредитовани програм обуке и даље испуњава стандарде за акредитацију, а испуњеност тог услова процењује се с обзиром на стандарде који важе у време одлучивања о обнављању акредитације.

С обзиром на то да се стандарди за акредитацију нису мењали од марта 2008. године, ове године биће довољно да аутори само пошаљу захтев за

обнову акредитације, у виду попуњеног формулара, који им је прослеђен електронским путем, а налази се и на сајту Републичког завода.

1.3. Регистар тренера

Регистар тренера је и током 2010. године вођен као саставни део Регистра акредитованих програма, с једне стране из разлога што подаци из овог регистра обухватају и податке о тренерима, односно реализаторима програма, а с друге стране, због недостатка свих потребних података за успостављање комплетног Регистра тренера.

Током 2010. године, Одељење за професионалну обуку радило је континуирано на ажурирању података везаних за реализаторе и тренере акредитованих програма.

Анализом Извештаја о реализацији програма уочено је да се као тренери појављују особе које нису наведене у пријавним обрасцима приликом акредитације програма, као и да изван број тренера више није ангажован на реализацији програма. Ауторима наведених програма упућен је захтев да доставе коначан списак тренера, као и копију уговора склопљених са новоангажованим тренерима.

Процедура обнављања акредитације за програме обуке којима акредитација истиче у марту 2011. године, обухватила је и прикупљање комплетних података о ауторима и реализаторима програма, како би се Регистар тренера успоставио као самосталан Регистар, који садржи све потребне податке.

1.4. Књига евиденције о реализованим програмима обуке

Књига евиденције о реализованим програмима обуке обухвата све податке добијене на основу Извештаја о реализацији програма, које су аутори програма у обавези да доставе Одељењу за професионалну обуку, након сваке појединачне реализације, заједно са списком учесника дате обуке.

Вођење овог регистра је током 2010. године захтевало највеће ангажовање запослених у Одељењу за професионалну обуку, будући да је реализован велики број обука, а подаци из овог регистра су основа за издавање потврда учесницима обука. Током 2010. године, ажурирани су подаци и за реализације из претходних година и издате су потврде за све учеснике програма чије су реализације унете у Базу, што износи преко 5.000 потврда о похађању неког од акредитованих програма обуке.

У току 2010. године, евидентирано је 125 реализација са укупно 42 акредитована програма. Укупан број полазника, који су похађали акредитоване програме у 2010. години, износи 2.465.

Преглед реализације програма према областима социјалне заштите на коју се односе њихови садржаји и броју реализација и полазника у току 2010. године, изгледа овако:

1) Заштита одраслих и старијих особа

- 1) Ефикасна комуникација са старима (две реализације – 21 полазник)
- 2) Помоћ у кући са елементима базичне неге (три реализације – 50 полазника)
- 3) Едукација за обављање послова геронтодомаћице (две реализације – 17 учесника)
- 4) Програм обуке кандидата за обављање помоћи у кући и кућне неге за старија лица (једна реализација – девет полазника)
- 5) Колеге, придружите се мрежи заштите од насиља (једна реализација – шест учесника).

2) Заштита деце и младих

- 1) Оснивање и вођење групе за (само)подршку младих у ризику/ клуб за младе по моделу ГРИГ (две реализације – 30 учесника)
- 2) Дневни боравак – могући одговор на потребе деце и младих са проблемима у понашању (три реализације – 59 учесника)
- 3) Припрема и подршка хранитељској породици за прихват детета са умереном ометеношћу у менталном развоју (две реализације – 54 полазника)
- 4) Заштита детета од злостављања и занемаривања у установама социјалне заштите: примена посебног протокола (једна реализација – 20 учесника)
- 5) Договор – како то добро звучи (једна реализација – 13 полазника)
- 6) Иницијални тренинг за (телефонске) саветнике (једна реализација – 14 учесника)
- 7) Обука у вештинама медијације/посредовања између жртве/ оштећеног и малолетног преступника (учинилац кривичног дела или прекршаја) (једна реализација – 18 полазника)
- 8) Ургентно хранитељство – подршка деци и младима у кризним и трауматским ситуацијама (две реализације – 55 учесника)
- 9) Припрема и подршка хранитељским породицама за прихват детета са Даун синдромом (две реализације – 46 полазника)

- 10) Програм припреме и подршке хранитељским породицама за бригу о бебама/малој деци (две реализације – 57 полазника)
- 11) Заштита детета од злостављања и занемаривања – примена општег протокола (три реализације – 68 учесника)
- 12) Програм подршке професионалцима у раду са децом и младима са проблемима у понашању (три реализације – 46 учесника)

3) Заштита особа са инвалидитетом

- 1) Енигматски свет чула (три реализације – 46 учесника)
- 2) Програм обуке кадрова за рад и отварање дневних боравака за особе са сметњама у развоју (две реализације – 26 полазника)
- 3) Хипорехабилитација (једна реализација – шест учесника)
- 4) Примена Монтесори методе у раду са особама са инвалидитетом (две реализације – 41 полазник)
- 5) Школа животних вештина (шест реализација – 88 полазника)
- 6) Програм основне обуке за рад са децом и особама са сметњама у развоју (две реализације – 40 учесника)

4) Подршка породици

- 1) Насиље у породици и институционална заштита (девет реализација – 384 учесника)
- 2) Организовање конференције случаја за заштиту од насиља у породици (осам реализација – 318 учесника)
- 3) Покретање судских поступака од стране органа старатељства (једна реализација – 18 полазника)
- 4) Рад са жртвама насиља у центрима за социјални рад (три реализације – 80 учесника)
- 5) Превладавање професионалног стреса (једна реализација – 12 учесника)
- 6) Системски приступ породици са ментално оболелим чланом у систему социјалне заштите (једна реализација – 30 учесника)
- 7) Координирана акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици (14 реализација – 328 полазника)
- 8) Обука пружалаца социјалних услуга за рад са жртвама родно заснованог насиља (две реализације – 21 учесник)
- 9) Рад са насилницима у Центру за социјални рад (једна реализација – 23 учесника).

5) Развој општих компетенција у социјалној заштити

- 1) Преговарање и медијација у социјалној заштити – унапређење вештина комуникације и разрешавања конфликта (једна реализација – 22 учесника)
- 2) Обука правника у ЦСР (једна реализација – 17 учесника)
- 3) Програм основне обуке за супервизоре у ЦСР (две реализације – 41 учесник)
- 4) Превенција синдрома сагоревања код професионалаца у социјалној заштити (две реализације – 32 учесника)
- 5) Партиципативно стратешко планирање у функцији одрживог развоја заједнице, организација и услуга у области социјалне заштите (шест реализација – 81 полазник)
- 6) Обука о приступачности у систему социјалне заштите (10 реализација – 115 учесника)
- 7) Стратешко управљање интегралном социјалном заштитом у локалној заједници (једна реализација – 37 полазника)
- 8) Ефикасни односи са јавношћу и значај информисања у систему социјалне заштите (једна реализација – 16 полазника)

6) Подршка маргинализованим групама

- 1) Тренинг запослених у центрима за социјални рад за пружање психо-социјалне подршке људима који живе са ХИВ-ом (једна реализација – 21 учесник)
- 2) Подршка жртвама трговине људима у систему социјалне заштите – откривање, процена потреба и планирање подршке (једна реализација – 19 учесника)

Требало би нагласити да су наведени подаци о броју реализација и полазника добијени искључиво на основу анализе Извештаја о реализацији програма обуке, које су аутори доставили Одељењу за професионалну обуку.

2. Процена програма обука у односу на испуњеност стандарда акредитације

Процена програма обуке у односу на испуњеност стандарда акредитације подразумева:

- процену испуњености формалних услова конкурсне документације
- процену испуњености прописаних стандарда акредитације, који подразумевају следеће:

- Програм је научно-теоријски заснован и савремен
- Квалитет програма и његов допринос развоју социјалне заштите је усклађен са циљевима и принципима Стратегије развоја социјалне заштите
- Организација обуке је саставни део програма, заснована је на савременим приступима учењу и обезбеђује развој компетенција.

Све програме пријављене током 2010. године, осим програма „Дневни боравак – могући одговор на потребе деце и младих са проблемима у понашању“, чији је носилац Републички завод за социјалну заштиту, је проценило Одељење за професионалну обуку Републичког завода.

3. Логистичка подршка раду Одбора за акредитацију

Логистичка подршка раду Одбора подразумева редовно информисање чланова Одбора о свим питањима релевантним за реализацију процеса акредитације, припрему комплетне документације за сваки пријављени програм и попуњен образац процене, вођење документације о раду Одбора, као и идентификовање проблема или недоумица у вези са процесом акредитације или реализације програма о којима Одбор треба да расправља и донесе одлуку.

Одбор за акредитацију је у претходној години имао три седнице: 24. фебруара, 23. јуна и 16. новембра.

На последњој седници Одбора, осим разматрања програма пријављених за акредитацију, анализирани су досадашњи резултати постигнути на плану успостављања система сталног стручног усавршавања, са акцентом на успешност процеса акредитације. Чланови одбора су добили информације о активностима реализованим на пословима акредитације, преглед постигнутих резултата, као и евиденцију тешкоћа које се јављају у вези са појединим аспектима процеса акредитације. Одељење за професионалну обуку је Одбору изнело информације у вези са планираном методологијом евалуације процеса акредитације, која ће се континуирано реализовати у неколико наредних месеци.

4. Контрола квалитета реализације акредитованих програма обуке

Циљ контроле је да се обезбеди квалитетна реализација програма обуке, у складу са садржином и планом програма и утврђеним стандардима квалитета.

Процена квалитета реализације програма обуке заснована је на следећим методама:

- Непосредно посматрање
- Интервјуисање
- Анкетирање

У јуну 2010. године организован је састанак са саветницама из Покрајинског завода за социјалну заштиту, везан за њихово укључивање у активности праћења реализације програма. На поменутом састанку, сараднице из ПЗСЗ упознате су са методологијом праћења програма и инструментима који се користе, као и са процедуром извештавања о резултатима процене.

У току 2010. године обављено је 17 контрола квалитета, односно непосредних праћења реализације следећих програма обуке:

- „Ефикасна комуникација са старима“
- „Помоћ у кући са елементима базичне неге“
- „Заштита детета од злостављања и занемаривања – примена општег протокола“
- „Програм обуке кандидата за обављање помоћи у кући и кућне неге за стара лица“
- „Хипорехабилитација“
- „Примена Монтесори методе у раду са особама са инвалидитетом“
- „Програм припреме и подршке хранитељским породицама за бригу о бебама/малој деци“
- „Припрема и подршка хранитељској породици за прихват детета са умереном ометеношћу у менталном развоју“
- „Припрема и подршка хранитељским породицама за прихват детета са Даун синдромом“
- „Ургентно хранитељство – подршка деци и младима у кризним и трауматским ситуацијама“
- „Рад са насилницима у центру за социјални рад“
- „Преговарање и медијација у социјалној заштити – унапређење вештина комуникације и разрешавања конфликта“
- „Координирана акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици“
- „Програм основне обуке за супервизоре у центрима за социјални рад“
- „Подршка жртвама трговине људима у систему социјалне заштите – откривање, процена потреба и планирање подршке“
- „Програм подршке професионалцима у раду са децом и младима са проблемима у понашању“.

Требало би истаћи да је за праћење реализације „Програма основне обуке за супервизоре у центрима за социјални рад“, чији су носиоци Републички и Покрајински завод за социјалну заштиту, ангажован спољни сарадник, који је контролу обавио по методологији која је примењена и за све остале програме.

Резултати опсервације, интервјуа и спроведене анкете указују да је реализација свих програма који су контролисани током 2010. године задовољила утврђене критеријуме у погледу свих праћених аспеката обуке: технички услови, трајање радионица, методе и технике учења, садржај обуке, тренери, пратећи материјал и полазници. Такође, анализа упитника намењених полазницима показује да су они веома задовољни како садржајем, тако и начином реализације обука које су похађали.

Одељење за професионалну обуку је свим ауторима, чији су програми подвргнути контроли квалитета реализације послало Извештај са резултатима процене.

5. Евалуација процеса акредитације

Програмом рада за 2010. годину планирано је да се уради и евалуација досадашњег рада на успостављању процеса акредитације.

Први корак био је детаљна анализа свих реализованих активности, као и преглед резултата постигнутих у оквиру сваке од њих. Такође, евидентирани су и тешкоће у процесу акредитације и могући начини за њихово превазилажење.

Већ је поменуто да је једна од тачака дневног реда на последњој седници Одбора за акредитацију била посвећена овој теми, а планира се читав низ активности усмерених на евалуацију процеса акредитације.

Будући да се Одељење за професионалну обуку определило за веома широко постављен партиципативни приступ евалуацији, који укључује све релевантне актере, у наредном периоду биће организоване презентације, радионице, фокус групе и стручне расправе посвећене процесу акредитације. У њиховом раду учествоваће аутори акредитованих програма, као и аутори чији су програми одбијени, наручиоци обука и непосредни учесници, тренери, чланови Одбора за акредитацију, представници стручне јавности, сарадници из других система који се баве акредитацијом и др.

Резултати евалуације требало би да допринесу унапређењу квалитета самог процеса акредитације, а тиме и квалитета акредитованих програма обуке.

ИЗ ПРАКСЕ ЗА ПРАКСУ

**Гордана Петронијевић, дипл. социјални радник,
специјалиста за медијацију и породични терапеут,
Центар за социјални рад Крагујевац**

ПОЧЕЦИ ПРИМЕНЕ ПСИХО-СОЦИЈАЛНОГ ТРЕТМАНА ПОЧИНИОЦА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ У САВЕТОВАЛИШТУ ЗА БРАК И ПОРОДИЦУ У КРАГУЈЕВЦУ

Увод

Регулисање система правне заштите од насиља у породици представља значајан напредак на законодавном плану и израз је настојања државе да, у складу са међународним и европским стандардима, обезбеди жртвама насиља у породици правовремену и ефикасну правну заштиту. Први корак учињен је дефинисањем насиља у породици као посебног кривичног дела, а усвајањем Породичног закона заокружен је систем правне заштите од насиља у породици, прописивањем породично-правних мера заштите. Пракса и имплементација овог закона упућују на потребу усвајања Општег протокола о поступању институција које се баве насиљем у породици и Закона о насиљу у породици, који би правну заштиту жртава од насиља у породици учинили ефикаснијом и делотворнијом.

Искуства града Крагујевца

Град Крагујевац је током 2006. године започео повезивање институција и развијање протокола о међусобној сарадњи институција и организација које се баве наисљем у породици. Октобра месеца 2008. године потписан је Протокол о међусекторској сарадњи у процесу заштите жртава насиља у породици на подручју града Крагујевца, чиме је добијен

први конкретан документ који дефинише канале комуникације између институција, оквире размене информација, координирање акција у процесу заштите жртава насиља, уз јасно дефинисане улоге и одговорности појединих система. Протокол су потписали: Град Крагујевац, Полицијска управа, Центар за социјални рад, Клинички центар Крагујевац, Завод за хитну медицинску помоћ, Дом здравља, Школска управа и НВО „Оаза сигурности“. У мају ове године, Протокол су потписали Адвокатска комора града Крагујевца и НСЗ Филијала у Крагујевцу.

Активности везане за сузбијање и спречавање насиља у породици, примену и развој Протокола прати Радна група за превенцију насиља у породици (једна од радних група Савета за безбедност Града Крагујевца).

Новина у заштити жртава насиља у породици је упућивање учиниоца/починиоца насиља у породици, решењем Основног јавног тужилаштва, на психо-социјални третман у трајању од два до три месеца.

Клијенти се упућују у Саветовалиште за брак и породицу, јер још увек нису формирани посебни центри за ову врсту третмана.

Број корисника стално расте, током ове године 15 особа упућено је на психо-социјални третман, осам третмана реализовано је успешно, два захтева су одбијена, а пет третмана је тренутно у току.

Саветовалиште је започело реализацију психо-социјалног третмана, користећи теорију и праксу из Хрватске, кроз индивидуални и групни рад са насилницима. Међутим, за примену ове мере потребна је додатна едукација стручњака, а посебно припрема и едукација судија различитих нивоа судова, тужилаца, социјалних радника у центрима за социјални рад и полицајаца, како би разумели чему овај третман служи, како га треба примењивати, која су реална очекивања, како развити добру и садржајну сарадњу судова, тужилаштва, центра за социјални рад, третманских центара и саветовалишта за подршку жртвама. Пут је дуг, а уз едукације треба истовремено радити и на стварању организацијских и законских претпоставки да би се психо-социјални третман починилаца насиља у породици почео спроводити. **Овај део посла једнако је важан као и спровођење самог психо-социјалног третмана.** Битна је повезаност свих система који долазе у контакт са породичним насиљем, јер третман је само један његов део, иначе ће очекивања од успешности третмана бити нереална, па се читава ствар може компромитовати. Друштво за психолошку помоћ у Хрватској показало је спремност да организује едукацију за наше стручњаке од септембра 2011. године. Едукацији би претходиле радионице са свим актерима који се баве породичним насиљем, како би добили јаснију слику и препознали значај психо-социјалног третмана у

заустављању и спречавању насиља у породици. Међутим, за ову едукацију присутан је проблем финансирања.

Психо-социјални третман починилаца насиља у породици служи за заустављање и спречавање његовог понављања и заштиту жртве насиља у породици. Укључивање у третман треба да помогне починиоцу да стекне увид и прихвати одговорност за своје понашање, да усвоји самоконтролу понашања, научи социјалне вештине и промени уверења која доприносе успостављању насилног односа. Главна сврха психо-социјалног третмана је заштита чланова породице у којој има насиља и повећање њихове сигурности.

Психосоцијални третман се темељи на следећим начелима:

- повећање сигурности чланова породице угрожених породичним насиљем;
- породично насиље је неприхватљиво и мора се зауставити;
- породично насиље је израз злоупотребе моћи у настојању да се контролише друга особа;
- починилац је одговоран за своје понашање без обзира на околност насилног догађаја;
- насилно понашање се може променити;
- спровођење третмана мора бити усклађено са другим установама које учествују у сузбијању насиља у породици и заједници (Приручник о provedби Протокола о поступању у случају насиља у породици, Друштво за психолошку помоћ, Загреб, 2010. године).

Спровођење третмана треба да пружи помоћ жртви породичног насиља прекидањем круга насиља у којем је живела са поруком да није „сама/сам“, да починилац насиља ради на развијању комуникацијских вештина, да научи да се суочава са стресом и да контролише понашање, а све у циљу превенције, односно спречавања понављања неког од облика насилног понашања. Важно је да починилац насиља, током третмана, схвати и прихвати да је насиље научен образац понашања који се може променити и да је све друго неприхватљиво и да прихвати одговорност за последице свог понашања.

У Загребу се психо-социјални третман спроводи од 2003. године. Начин и место спровођења третмана прописани су Правилником о начину и мјесту провођења психосоцијалног третмана који примењује Министарство правосуђа. Евалуацијски подаци показују врло ниску стопу рецидива што прати Прекршајни суд у Загребу који је највећи у земљи. Структурирани групни третман који спроводе развијен је из модела Америке, Холандије и Енглеске, а утемељен је на когнитивно-бихејвиоралном приступу, са нагласком на полну равноправност. Састоји се од два

до четири индивидуална сусрета у фази процене за улазак у третман и 16 групних сусрета са осам клијента. Третман се спроводи у седам третманских центара, а у следеће три до четири године планирају да делатност прошире на 50 третманских центара.

Поступак процене спроводи се индивидуално са свим починиоцима насиља у породици кроз два до четири сусрета са клијентом и бар једним сусретом са жртвом насиља.

Услови које починилац треба да испуни да би био примљен на третман су:

- да је насилан само или углавном у породици;
- да није завистан од алкохола и/или дрога и да је у стању да активно учествује у третману и да испуњава задатке који су саставни део тог процеса;
- да нема акутну душевну/менталну болест која би онемогућавала његово активно и успешно учествовање у третману;
- да постоји лична спремност и мотивација за промену, односно минимални увид у властиту одговорност за насилно понашање и минимални капацитет за постизање промене.

Обавезни део поступка процене је сусрет са жртвом насиља и циљ тог сусрета је :

- процена ризика коме је жртва изложена, односно остали чланови породице као би се предузеле потребне мере;
- прикупљање информација о насилном догађају, облицима, интензитету, тежини и трајању насиља у породици;
- информисање жртве о психосоцијалном третману и шта се реално може очекивати од третмана;
- договор о будућим контактима са третманским центром.

Важно је нагласити да је пожељно да један тим ради са жртвом насиља, а други тим да спроводи психо-социјални третман са починиоцем насиља, чиме се стварају услови за реализацију модела свеобухватног стручног третмана породице у којој је евидентирано насиље.

Клијенте који су зависници од алкохола и психоактивних супстанци, као и клијенте са дијагнозом акутне душевне/менталне болести треба упућивати на лечење како би се ублажио или отклонио њихов примарни проблем, а само када након излечења дође до насиља у породици могу се упутити на психо-социјални третман.

Оправданост реализације психо-социјалног третмана је вишеструка. Искуство показује да жртве насиља често и након судских поступака доносе одлуку да наставе заједнички живот са насилним партнером. Спровођење третмана значајно је за промену породичних образаца.

Кроз третман, клијенти мењају насилне обрасце понашања, који им омогућавају заснивање функционалних партнерских и других односа.

Спровођењем психо-социјалног третмана починоца насиља могу се смањити трошкови издржавања затворске казне, починилац насиља може одлазити на посао током примене третмана и на тај начин допринијети задовољењу потреба породице, што су предности ове мере у односу на друге.

Прва искуства у граду Крагујевцу потврђују оправданост примене психо-социјалног третмана, као и потребу за едукацијама стручњака, сарадње свих субјеката и стварање законских и организацијских претпоставки за успешну примену .

Литература

1. Приручник о provedби Протокола о поступању у случају насиља у породици, (2010), Друштво за психолошку помоћ , Загреб

**Слађана Живков, специјалиста рехабилитације
и социотерапије
Дом за старе и пензионере, Апатин**

ПАЛИЈАТИВНО ЗБРИЊАВАЊЕ У КУЋНИМ УСЛОВИМА

Током 2008. године, Дом за старе и пензионере у Апатину започео је Пројекат „Палијативно збрињавање у кућним условима“, који је, захваљујући средствима Покрајинског секретаријата за социјалну политику и демографију, настављен и током 2009. и 2010. године на територији општине Апатин.

Становништво Републике Србије све више стари, а са старошћу је све већи број обољења која захтевају палијативно збрињавање и све је већи број болести које имају прогресивни ток.

Потреба за патронажном службом за палијативне болеснике идентификована је услед великог броја захтева за смештајем ових корисника, јер породице нису у могућности да контролишу симптоме болести и превазилазе психо-социјалне проблеме са којима се свакодневно сусрећу.

Иако је усвојена Национална стратегија о палијативном збрињавању, у пракси није дошло до промена. У Апатину не постоји болница, у оквиру Дома здравља не постоји организовани вид збрињавања ових болесника, хосписи не постоје као ни посебне јединице у болници у Сомбору. Од почетка примене Пројекта смањен је притисак на Дом за старе за смештајем болесника у терминалној фази болести.

Трогодишње искуство показује да патронажна служба за палијативне болеснике доприноси побољшању квалитета живота терминално оболелих лица и чланова њихове породице.

Патронажна служба за палијативне болеснике

Услуге Пројекта „Патронажна служба за палијативне болеснике“ користи 35 корисника из општине Апатин, а реалне потребе за овим видом ванинституционалног збрињавања су знатно веће. Два лекара-специјалиста, четири медицинске сестре, три неговатељице и две социјалне раднице излазе на терен и у стану оболелих спроводе дијагностичке и терапијске процедуре, кућну негу, пружају психо-социјалну помоћ и подршку оболелом и члановима породице. Корисници ових услуга оболели су од малигних, цереброваскуларних, и неуромускуларних болести као и саобраћајног трауматизма. Медицинске сестре уче породицу како да брине о умирућем пацијенту – како да га окрену док му мењају постељину, како да му промене пелене, како и када да му дају лекове, како да га нахране... Социјални радник процењује каква је подршка потребна породици и остварује сарадњу са другим установама у циљу решавања одређених проблема.

Просечна старост корисника услуга је 67 година, а међу обољењима, преко 40% чине малигне болести. Сам Пројекат доприноси решавању проблема збрињавања палијативних болесника и истовремено се смањењу притиска на Дом за старе и пензионере за институционалним смештајем.

Корисници ових услуга и чланови уже породице попуњавали су упитник из кога се јасно види да процењују да се значајно побољшао квалитет живота терминално оболелих лица од када су укључени у Пројекат (91%), као и да је помоћ и подршка породици допринела лакшем суочавању са болешћу најмилијих и превазилажењу кризних ситуација (85%). Породица је растерећена од обавеза које ремете њихово радно и професионално функционисање и оптерећења на кућни буџет – ангажовање особе која би вршила негу и чување оболелог (65 %).

Смрћу пацијента не престаје и брига за ту породицу. Тим за палијативно збрињавање и даље комуницира са породицом.

Путем средстава јавног информисања и одржавањем трибина, грађани су информисани о специфичним проблемима оболелих од најтежих болести, чиме се утицало на повећање осетљивости локалне заједнице за ову проблематику и развијање узајамне осетљивости за потребе терминално оболелих лица.

ПРОМОЦИЈЕ, ПРЕГЛЕДИ, ИСКУСТВА

**Др Милош Немањић, Председник Геронтолошког
друштва Србије**

НОВИ ПРИСТУПИ СТАРЕЊУ И СТАРОСТИ У СРБИЈИ – ОД СТАТИСТИЧКОГ ДО КУЛТУРОЛОШКОГ ПРИСТУПА

Увод

Ова, 2010. година, која је на измаку, била је у знаку неких годишњица, неколико међународних дана посвећених популацији старих и неких значајних скупова. У децембру ове године, пуних је 20 година откако је Генерална скупштина УН донела резолуцију којом се 1. октобар проглашава за Међународни дан старијих (обележавању овог датума СР Југославија прикључила се већ следеће, 1991. године). Ове године, поводом Међународног дана старијих, мрежа ХУМАНАС, која обухвата 15 хуманитарних организација, међу којима су Црвени крст Србије, Геронтолошко друштво Србије, Коло српских сестара, Снага пријатељства, Човекољубље и др., прикључила се глобалној акцији под називом „Старији захтевају акцију – АДА (Age Demands Aktion)“. У позивном писму свим чланицама мреже констатује се да су крупне демографске промене које се у последњих тридесетак година дешавају готово у читавом свету последица продуженог људског века и да захтевају акцију.

Нешто пре тога, дан уочи Међународног дана борбе против злостављања старијих, 14. јуна 2010. године, у Црвеном крсту Србије, одржан је округли сто на тему „Мој свет ... твој свет... наш свет... свет без насиља над старима“. Обраћајући се присутнима, проф. др Драган Радовановић, председник Црвеног крста Србије, подсетио је да је Србија са 17,4 % житеља старијих од 65 година и са просечном старошћу становништва од 40,8 година на шестом месту у свету. У свом обраћању, др Мелита Вујиновић, директор канцеларије СЗО у Србији, у свом излагању на тему

„Утицај социо-економских детерминанти на здравље и остварење здравља као људског права“, указала је на значај документа УН „Јачање права старијих људи“ за конвенцију Уједињених нација и нагласила да је она обавезна за све чланице УН. А у овом документу читамо да је старење популације један од највећих успеха човечанства, али да истовремено представља и један од наших највећих изазова и да поставља државама све веће економске и социјалне захтеве. Сазнајемо, такође, да се до 2050. године очекује да број особа старијих од 60 година премаши цифру од две милијарде и да ће преко 80% тих становника планете живети у земљама у развоју. Од Конвенције се очекује да подржи борбу против еџизма и старосне дискриминације, да допринесе промени живота људи, утврђивању и побољшању одговорности и, најзад, да усмери доношење одговарајућих прописа, односно да трасира политику у овој области.

На крају, али свакако не на последњем месту по значају, од 21-23. маја ове године, организован је Осми национални геронтолошки конгрес са међународним учешћем. Геронтолошко друштво Србије, као организатор, определило се за слоган „За европске стандарде социјалне сигурности и квалитета живота у старости“, у чијем је подтексту било преиспитивање остваривања циљева националне стратегије о старењу 2006-2015. Видећемо, у једном кратком прегледу, да ли је 139 аутора, стручњака, професора универзитета и научника из медицине и друштвених и хуманистичких наука, успело да испуни очекивања у вези са основном темом. Објављених 20 уводних реферата у другој свесци часописа „Геронтологија“ за 2010. годину, која садржи и Закључке и препоруке са поменутог Конгреса, доступно је јавности. У уводном делу овог завршног документа, наглашено је и следеће – „Прихватајући констатацију УН да је старење становништва великог броја земаља у свету велики успех човечанства у његовом цивилизацијском ходу, ова национална геронтолошка организација (ГДС) има у виду да свака земља има специфичан процес старења и као последицу тога одрђену структуру старосних група. Тиме се наглашава улога културног модела у обликовању те структуре, а још више у симболичком значају који се придаје овој универзалној цивилизацијској појави“.

Каква је структура старосних група која се обликовала у последњој деценији у Србији?

Према виталној статистици Републичког завода за статистику (процена средином 2009), у укупном становништву Републике Србије старији од 65 година били су заступљени са 17,09% (укупно 1.250.818 становника), од којих су 14,82% мушкарци, а 19,23% жене. Истовремено, у

главном граду ова старосна група заступљена је са 16,11% (262.737 Београђана укупно), од којих мушкарци чине 14,22%, а жене 17,81% (овим навођењем се исправља једна нетачност која се појавила у штампаним медијима поводом Међународног дана старијих, да Србија има 15,7% становника старих 65+). Када би смо се упустили у детаљнију анализу, видели би смо да овај контингент, како се статистичари изражавају, већ прати у Србији 22,89% житеља старијих од 60 година (1.675.649 укупно), а у Београду 22,18% (361.723 укупно). Ради употпуњавања слике, наведимо и најсвежије податке Републичког фонда ПИО („Политика“, 27.08.2010): „У Србији пензију прима укупно 693.495 старосних пензионера из радног односа, са просечном пензијом од 25.170 динара, 326.747 инвалидских пензионера са просечном пензијом од 20.021 динар и 314.316 породичних пензионера са просечном пензијом од 16.014 динара, што је укупно 1.334.556 пензионера. Остатак до 1.593.721 пензионера, чини 223.568 пензионера пољопривредника и 56.597 пензионера из самосталних делатности. Како живе сви ови бројни људи са својим породицама, различитог социјалног статуса и порекла, различите територијалне лоцираности, различитог здравственог статуса, различитих породичних прилика, тек понешто можемо да сазнамо из штурих новинских и телевизијских извештаја.

Шта нам казују прилози аутора на Осмом националном геронтолошком конгресу и да ли смо добили одговор на питање „Да ли се приближавамо друштву за све генерације“?

Општи циљ Националне стратегије о старењу је постављен као стварање интегралне и координиране политике старења засноване на аутентичним потребама грађана Србије у продуженом животном веку. Неки од уводних реферата су несумњиво размотрили многа крупна питања – обезбеђивање услова за квалитетан живот и одржање независног начина живота, питање сиромаштва и могућности његовог смањења и ублажавања, питање доприноса социјалне заштите политици старења, питање родне равноправности, значај представа о старости и др. У секцији за образовање и културу је, такође, било врло добрих саопштења на тему образовања за живот за све генерације, кључних компетенција и учења за цео живот, ефикасне комуникације са старима, старосних предрасуда и стереотипа о старима, улоге библиотека у задовољавању читалачких потреба старијих чланова итд.

Међутим, од 24. јуна до 15. јула ове године, „Политика“ је у специјалној серији под називом „Како осигурати сигурну старост“ објавила у скраћеној форми 17 прилога са поменутог Конгреса, који пружају добар

увид у сву сложеност проблематике старења и старости у Србији. Издвајамо само неколико карактеристичних и примерених овој теми. Др Света Јовановић, психолог („Људи истих година нису исто стари“), наглашава да се стварање стереотипа о старима може објаснити пре свега општим незнањем и непознавањем стварних способности старијих људи, и додаје, да су у свету на помолу две тенденције – прва, жеља за сталним образовањем и друга, потреба за запошљавањем, независно од година живота. Др Снежана Медић, андрагог („Образованији су и у старости независнији“) пише, да се више од петине старијих особа сусреће са дискриминацијом на радном месту, а женска радна снага је додатно погођена дискриминацијом. Неспорна је, по њој, и повезаност образовања и здравља, с тим што је та повезаност јача, ако је друштво мање развијено. Маријана Миланков, социолог („Старосне предрасуде и стереотипи“) пише, да су представе о старости и старосне норме о томе како би се требало понашати у одређеним годинама, дубоко у функцији предрасуда и стереотипа, а најчешћи негативни стереотипи су, између осталог, ружноћа, ментално пропадање, бескорисност, изолација и депресија. Др Анђелка Милић, социолог („Деценије за неразумевање“) пише, да велика старосна разлика између младих и најстаријих отежава међусобно разумевање и у том контексту објашњава да жене више могу да рачунају на комуникацију у старости, јер су се оне више бавиле породицом, али у патријархалном друштву оне су, с друге стране, више везане за кућу и у старости смањују своју друштвену комуникацију.

Шта откривамо у закључцима и препорукама са конгреса?

Један од општих закључака је да активности утврђене стратешким документом (Национална стратегија о старењу) нису у довољној мери обезбедиле подршку развоју услуга неопходних за сигурност у старости и квалитет живота. У том контексту, ваља обратити пажњу на следеће препоруке – треба променити однос према старима у свим социјалним оквирима, треба сензибилисати децу и младе за живот у промењеним демографским условима, у комуникацији са старијима, треба стварати повољно институционално окружење у домену социјалне, здравствене и комуналне заштите, треба обезбедити што потпунију партиципацију свих актера у политици старења, треба финансијски подржати све установе које реализују образовне и културне програме итд. А као оквир за све то, нужно је израдити и активирати Акциони план за све активности везане за ову проблематику. Охрабрује, на пример, да је један мали град у Србији, Чајетина, кроз активност невладине организације „Златиборски круг“, лансирао пројекат „Млади за старе“. На округлом столу одржаном

у том граду, 30. августа ове године, Живорад Гајић, директор Републичког завода за социјалну заштиту и ја пружили смо подршку овом пројекту на тај начин што смо присутне, међу којима је било врло много младих, упознали са интенцијама новог Закона о социјалној заштити (Ж. Гајић) и са закључцима и препорукама Осмог националног геронтолошког конгреса (М. Немањић).

Подршку глобалној акцији под називом „Старији захтевају акцију“, очигледно, могу и треба да пруже бројне институције са геронтолошког поља и бројне професије. Часописи, као што су „Геронтологија“, „Социјална мисао“, „Актуелности“, „Глас осигураника“, уз подршку радија и телевизије, могли би да одиграју врло значајну улогу у промовисању једног потпуно новог концепта интегрисања старије популације у друштво. Удружења, попут оних окупљених у мрежи ХУМАНАС, која већ имају значајну улогу у промовисању наведеног концепта, могла би да буду још активнија и кориснија, уз подршку надлежних државних органа.

**Весна Белчевић, сарадник за односе са јавношћу
Удружење грађана „Златиборски круг“, Чајетина**

**ГРАЂАНСКА УДРУЖЕЊА И СОЦИЈАЛНА
ПОЛИТИКА У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ**

Резиме

Грађанска удружења, односно невладине организације имају велики значај у социјалној политици развијених земаља. Због гломазног државног апарата и спорости у решавању социјалних потреба грађана, непрофитни сектор све више постаје алтернатива државном сектору, али и партнер државе у креирању и остваривању социјалне политике.

У Србији, као и у земљама у окружењу које су у процесу транзиције, јачање цивилног сектора је резултат економске и политичке трансформације друштва. Облици грађанског самоорганизовања, самопомоћи и солидарности који су постојали пре Другог светског рата више не функционишу, али се нове форме цивилног ангажовања успостављају. Убрзани развој науке и технологије, пре свега комуникационих технологија, диктирају темпо развоја друштва. Цивилни сектор се показао као много спремнији да прати тај брзи темпо и прилагођава се савременим потребама грађана, као и да брже реагује у решавању тих потреба, увођењем нових социјалних услуга.

Грађанска удружења се јављају као значајан партнер локалне управе у креирању и остваривању социјалне политике. Мање локалне самоуправе имају предност јер је у њима лакше остваривати сарадњу и партнерске односе између државних институција, приватног сектора и цивилног сектора. Деловање удружења грађана „Златиборски круг“ у Чајетини је добар пример остваривања сарадње у локалној заједници.

Кључне речи: грађанска удружења, међугенерациска сарадња, омладински волонтеризам, едукација, нове социјалне услуге

О општини Чајетина

Општина Чајетина налази се у југозападном делу Републике Србије, са севера окружена општином Ужице, са истока општином Ариље, са југоистока општином Нова Варош, са југа општином Прибој, а са запада Републиком БиХ. Административно припада Златиборском округу и заузима површину од 647 км. Састоји се од 20 месних заједница, односно 24 насеља.

Према попису из 2002. године, општина Чајетина има 15.628 становника који живе у 5.146 домаћинстава. Око 36% становништва живи у градској средини, месним заједницама Чајетина и Златибор, а осталих 64% у сеоским подручјима. У већини сеоских подручја дошло је до пада броја становништва због негативног природног прираштаја и одласка младих са села због непостојања изграђене инфраструктуре и других садржаја. У урбаним срединама (месне заједнице Чајетина и Златибор) дошло је до повећања броја становника као резултат развоја туризма и других капацитета и пратећих делатности.

Најважније привредне делатности у општини су туризам, пољопривреда и прерађивачка делатност у области пољопривредне производње, нарочито израда месних прерађевина по којима је општина Чајетина позната (Златиборска пршута и остали месни специјалитети).

На територији општине постоје три матичне основне школе (у Чајетини, Сирогојну и Мачкату) са издвојени одељењима, дечији вртић у Чајетини са издвојеним одељењем на Златибору и средња Угоститељско-туристичка школа у Чајетини.

У Чајетини делује више грађанских удружења и то су претежно туристичка удружења („Гостиље“, „Рожанство“, „Трипкова“, „Крива Река“, „Јабланица“, „Мушвете“...), Културно уметничко друштво „Златибор“ и Ловачко удружење „Златибор“. Као невладине организације функционишу два удружења – Удружење грађана „Златиборски круг“ и Еколошко удружење „Златни бор“.

Општина Чајетина је, пре свега, позната по Златибору као туристичком центру са изузетном туристичком понудом која обухвата геолошке, спелеолошке, ботаничке и остале споменике природе. На Златибору се налази и специјална болница „Чигота“, позната као регионални центар за лечење болести штитасте жлезде. Специјална болница бави се комплетном дијагностиком и терапијом обољења штитасте жлезде, дијагностиком и терапијом кардиоваскуларних обољења, дијагностиком остеопоро-

зе, терапијом дечије и адолесцентне гојазности, као и дијагностиком и терапијом обољења коштано зглобног система.

Иако се Чајетина, због туризма, убраја у богатије општине, она се суочава са истим проблемима као и остале општине у Србији. То су проблеми везани за процес транзиције која се дешава већ десет година, као и последице претходног периода, социјално раслојавање, расељена и избегла лица, незапосленост, као последица престанка рада фабрика и фирми које су запошљавале највећи део локалног становништва, сиромаштво, одлазак младих из села, неповерење у државне институције, немогућност релевантних служби (Центар за социјални рад, Црвени крст...) да одговоре на социјалне потребе, осећај беспомоћности и недовољно развијена грађанска свест о могућности утицаја на побољшање сопственог положаја. Процес демократизације и успостављања институција са ефикасним механизмима владавине права у Србији се споро одвија, а у малим општинама, као што је Чајетина, тај процес је још спорији. Значајну улогу у реализацији свих активности које доприносе демократизацији и модернизацији локалне заједнице у Чајетини има цивилни сектор, односно група грађана окупљена у удружењу „Златиборски круг“.

О удружењу грађана „Златиборски круг“

Удружење грађана „Златиборски круг“ основано је у мају 2001. године, као резултат рада групе ентузијаста окупљених око идеје да се грађанским активизмом подржава и помаже процес преображаја и демократизације друштва. Циљеви Удружења су: унапређење квалитета живота локалне заједнице у свим областима, промоција животних вредности кроз креативан приступ образовању и васпитању и едукација просветних радника, родитеља и носилаца свих делатности које се баве бригом о човеку.

Удружење има 10 чланова који за рад користе сопствени простор и опрему, а пројекте реализује, углавном, уз подршку донатора.

Председница „Златиборског круга“ је мр Зорица Милосављевић, која ову дужност обавља од 2005. године, а генерални секретар је др Зора Вермезовић, која је на овом положају од оснивања организације.

На почетку свог рада, Удружење се сусретало са великим неповерењем у локалној заједници, које је резултат негативног односа претходног режима према невладиним организацијама и вишегодишње пропаганде и оптужби да невладине организације не раде у интересу државе, већ страних служби. Након демократских промена, нова власт није била спремна за сарадњу са грађанским удружењима, а локални медији нису показивали интересовање за активности у цивилном сектору. Менталитет станов-

ништва у Чајетини је углавном традиционално-конзервативан и рурално-патријархалан, па је стога разумљиво неповерење према грађанским иницијативама за промоцију људских права и развој демократије, а са друге стране, ту су и велика очекивања од државе и ослањање на државу у решавању животних проблема грађана, без идеје о активном ставу и преузимању одговорности за сопствени положај.

Како се у првих неколико година „Златиборски круг“ бавио и питањима заштите животне средине (док се није регистровало Еколошко удружење „Златни бор“), те активности су подржаване и забележене од стране локалних медија, као и програми едукације организовани за просветне раднике, васпитаче и учитеље, па је Удружење полако заузимало своје место у животу локалне заједнице и бивало све видљивије. Локалне институције, које би по природи своје делатности требало да сарађују са цивилном сектором, у почетку су игнорисале активности Удружења и са резервом посматрале резултате пројеката које је „Златиборски круг“ реализовао.

Мало место, као Чајетина, има предности у смислу брзог и лаког ширења информација, а локални медији, по правилу, немају велики избор вести из локалне заједнице, па су обавештавали о свим активностима које је Удружење спроводило. Локална самоуправа је у свим пројектима које је реализовала, као део подршке Европске уније, морала да укључи и цивилни сектор, па је тако започета сарадња која се током година развијала и побољшавала.

Чланови „Златиборског круга“ учествовали су у процесима израде стратешких докумената општине Чајетина као што су *Стратегија локалног економског развоја општине Чајетина*, *Локални еколошки акциони план*, *Локални акциони план за решавање проблема избеглица и интерно расељених лица*, *Стратегија одрживог развоја* и *Локални акциони план за младе*.

У циљу остваривања мисије Удружења – унапређивања квалитета живота у локалној заједници, чланови Удружења су континуирано похађали програме обуке у области заштите и развоја људских права, грађанског активизма и волонтеризма, промоције мира и толеранције и животних вредности, управљања пројектима и прикупљања средстава, превазилажења и решавања конфликта, сарадње са медијима, остваривања и заштите социјалних права и помоћи рањивим групама. Покретачки мото чланова Удружења је да пружањем помоћи конкретним људима у стању социјалне потребе раде на побољшању квалитета живота локалне заједнице, а радећи на развоју своје заједнице граде и себе. Током година рада, знање и искуство чланова Удружења се повећавало, са сваким реализованим пројектом растао је број корисника и пријатеља, стицало

се поштовање и поверење грађана донатора, и сарадника, а растао је и његов утицај и значај у локалној заједници. Професионалан и одговоран приступ у сагледавању и решавању проблема на локалном нивоу, у комбинацији са отвореношћу и разумевањем потреба рањивих група, су главне катактеристика рада Удружења. Реализацији сваког појединачног пројекта претходило је истраживање потреба циљне групе, а најчешће су се током реализације одређених пројеката издвајале теме којима се наредни пројекат бавио.

„Златиборски круг“ је током свог постојања највише радио на побољшању положаја такозваних рањивих група, па се делатност Удружења може посматрати у оквиру неколико тематских целина:

- Помоћ избеглим и интерно расељеним лицима
- Остваривање принципа родне равноправности и помоћ сеоским женама
- Побољшање положаја особа са инвалидитетом и њихових породица
- Оснаживање младих за активније учешће у животу локалне заједнице,
- Подстицње волонтеризма и развој међугенерациске сарадње
- Побољшање положаја старих особа

Како се делатност Удружења профилисала као пружање социјалних услуга (психосоцијална подршка, едукација, јавно заступање и заговарање права, материјално-техничка подршка...) у локалној заједници, тако се Удружење поставило као активан партнер Центру за социјални рад и осталим институцијама и организацијама у подстицању социјалне инклузије, осмишљавању социјалне политике на локалном нивоу и развоју различитих модела социјалног рада. Крајем јула 2010. године, у Чајетини је на иницијативу „Златиборског круга“ основан Савет за социјалну политику, као стално скупштинско тело које се бави креирањем и спровођењем социјалне политике у општини (два члана „Златиборског круга“ су чланови Савета).

У реализацији пројеката, Удружење је имало подршку Министарства просвете Републике Србије, Министарства омладине и спорта, Министарства рада и социјалне политике, Балканског фонда за локалне иницијативе (*Balkan Community Initiatives Fund*), Института за одрживе заједнице (*Institute for Sustainable Communities*), Америчке агенције за међународни развој (*United States Agency for International Development – USAID*), Европске агенције за реконструкцију (*European Agency for Reconstruction*), организација Реконструкција женски фонд (*Reconstruction Women's Fund*) и Глобални фонд за жене (*Global Fund for Women*).

Рад са младима у Чајетини

Од свог оснивања „Златиборски круг“ реализује програме за младе, у складу са идејом да будућност локалне заједнице зависи од нашег односа према младима, од вредности и ставова које им пренесемо и од начина на који ће се они ангажовати у заједници. Учећи младе данас да заузимају одговоран и активан став у локалној заједници, да се укључе у планирање и решавање социјалне политике на локалном нивоу, прави се добар темељ за успешан развој заједнице у будућности.

Као део рада за младе, „Златиборски круг“ реализује програме обуке за просветне раднике, васпитаче, учитеље, родитеље и све који брину о деци и младима. Ови едукативни програми обухватају садржаје који подижу психолошки имунитет васпитача и родитеља, подстичу усвајање знања и вештина за превазилажење и решавање конфликта и разумевање развојних процеса код деце и младих. Обуком едукатора (просветни радници) индиректно се утиче на развој деце и младих.

„Златиборски круг“ учествовао је у процесу израде Националне стратегије за младе, а уз подршку Министарства омладине и спорта, у периоду од 2007. до 2009. године реализовао је неколико пројеката за младе. У оквиру тих пројеката покренуто је оснивање омладинске организације Центар младих организованих креативаца – ЦМОК, која је већ неколико година активан партнер Удружењу у реализацији активности. Део пројекта „ЦМОК за Чајетину“, који је такође подржало Министарство омладине и спорта, било је оснивање и опремање Канцеларије за младе, 2008. године, која данас самостално и у сарадњи са „Златиборским кругом“ и локалним институцијама организује програме за младе.

Удружење је, 2008. године, учествовало и у пројекту Балканског фонда за локалне иницијативе (*Balkan Community Initiatives Fund*) – „Ми смо у програму!“ чији је циљ био јачање активизма код младих и у оквиру којег су чајетински омладинци покренули неколико локалних медијских пројеката: „Омладинску радио емисију“, која се емитовала сваке суботе и „Омладинске новине ЦМОК“, које су излазиле једном месечно.

Током 2009. године, представници „Златиборског круга“ учествовали су и у процесу израде *Локалног акционог плана за младе*, који је Скупштина општине усвојила у јануару 2010. године.

У реализацији едукативних пројеката, Удружење сарађује са организацијом „Образовање плус“ из Београда, која је за младе кориснике припремала квалитетне програме засноване на промоцији људских вредности, разумевању различитости и толеранције, културе мира и сарадње, идеји хуманизма и социјалне правде и, нарочито, на подстицању волонтеризма. „Образовње плус“, у оквиру радионица за младе, акценат ста-

вља на подизање нивоа самопоуздања код младих, нарочито социјално угрожених младих особа, и на принципе инклузивности и холистичког образовања.

„Златиборски круг“ прилагођава своје програме за младе њиховим савременим социјалним потребама, које су другачије у односу на период од пре десет година када је Удружење почело рад. Напредак технологије и науке утицао је на све друштвене области, па тако данас говоримо о неким специфичним потребама младих везаним за социјализацију, које укључују повезивање у социјалне мреже на Интернету. „Златиборски круг“ користи могућност повезивања и представљања свог рада, па на *You Tube* канал поставља видео записе са радионица за младе (пример: Друга радионица у оквиру обуке за младе волонтере – Пројекат Млади за старе – http://www.youtube.com/watch?v=3HFWW_Ww-ek&feature=related, посећено 08.12.2010).

Као део Пројекта опремања простора за младе у Чајетини, који је Удружење реализовало уз подршку Министарства омладине и спорта, покренут је омладински Интернет портал (<http://www.cmok.org.rs/>, посећено 08.12.2010) на коме се постављају све вести важне за младе и њихов живот. „Златиборски круг“ помаже младима да користе могућности које им пружа овај интернет портал.

Чајетински омладинци су корисници у оквиру пројеката које Удружење за њих организује, а партнери у реализацији осталих пројеката који доприносе побољшању квалитета живота других рањивих група. „Златиборски круг“ нарочито подстиче волонтеризам младих, који представља и део превентиве за спречавање друштвено неприхватљивог понашања, насиља и малолетничке деликвенције.

У сарадњи са Центром за социјални рад у Чајетини, Удружење учествује у програму спречавања малолетничке деликвенције, као партнерска организација у коју Центар упућује младе починиоце лакших кривичних дела да, поштујући васпитне налоге суда и тужилаштва, обављају друштвено користан рад. Удружење најчешће ангажује младе који обављају друштвено користан рад да технички помажу у реализацији радионица, тако да им је и само присуство на радионицама корисно, због садржаја који се обрађују.

Остваривање принципа родне равноправности и помоћ сеоским женама

„Златиборски круг“ је, уз подршку шведске организације *Kvinna till Kvinna*, годинама радио на побољшању положаја жена у општини Чајетина, нарочито у сеоским месним заједницама. Због географских карак-

теристика подручја, разуђености, удаљености и тешке приступачности, жене на селу су изоловане, без могућности учешћа и утицаја на живот локалне заједнице.

Удружење је континуирано организовало едукативне радионице по селима за подизање самопоуздања и самопоштовања, самоорганизовање и удруживање, као и предавања из области здравствене заштите и остваривања социјалних права. Организовани су излети, обиласци манастира, промотивне изложбе представљања ручних радова и друге активности за које су кориснице изразиле интерес.

Године 2009. „Златиборски круг“ је, уз подршку Балканског фонда за локалне иницијативе (*Balkan Community Initiatives Fund*), реализовао пројекат јавног заговарања, који је трајао годину дана и чији је крајњи циљ био формирање Савета за родну равноправност у општини Чајетина, који, на општинском нивоу, креира политику једнаких могућности за све, обезбеђује поштовање и примену домаћих и међународних стандарда о родној равноправности, промовишући samozapošljavanje жена и оснивање женских задруга. Планирани циљеви су у потпуности остварени, а локални медији су током реализације пројекта извештавали о свим пројектним активностима. Две чланице „Златиборског круга“ су чланице Савета, па тако Удружење има директан утицај на креирање политике једнаких могућности за све и примену механизма за успостављање родне равноправности.

У реализацији пројекта, Удружење је ангажовало чланове омладинске организације, који су учествовали у јавним уличним акцијама и делили промотивни материјал на едукативним и културно уметничким дешавањима организованим у току пројекта (<http://www.cmok.org.rs/node/244> посећено 08.12.2010).

Током реализације овог пројекта, у сусретима са сеоским женама уочен је нарочит проблем тешког положаја који имају старе жене и, уопште, стари на селу. У исто време, у оквиру програма за младе, на радионицама за промоцију толеранције и разбијање предрасуда и стереотипа, уочено је постојање предрасуда код младих у вези са старима и неразумеваше њиховог положаја.

Удружење је спровело истраживање, на основу којег је припремљен Предлог пројекта за побољшање положаја старих и развијање међугенерациске сарадње.

Побољшање положаја старих особа у Чајетини – Пројекат „Млади за старе“

Током претходног рада, Удружење је повремено помагало у решавању конкретних проблема старих особа, а организовано је почело да се бави проблематиком положаја старих особа крајем 2009. године, када је, након краћег истраживања сачињен Предлог пројекта за који је добијена подршка од Америчке агенције за међународни развој (*United States Agency for International Development – USAID*) у оквиру програма Иницијативе јавног заговарања грађанског друштва, којим руководи Институт за одрживи развој (*Institute for Sustainable Communities – ISC*).

У 2006. години, америчка Агенција за међународни развој је доделила Институту за одрживе заједнице петогодишњи програм Иницијатива јавног заговарања цивилног друштва (*Civil Society Advocacy Initiative*), који обезбеђује организацијама грађанског друштва у Србији да боље представе потребе обичних људи и успоставља грађанско друштво утицајнијим и поузданијим партнером пословном сектору и држави у решавању социјалних потреба. Циљ програма је да подстакне грађане Србије да преузму иницијативу у дефинисању своје будућности у процесу изградње демократског и успешног друштва. Јавно заговарање је основ активног грађанства, скуп практичних вештина потребних да би се делотворно вршио притисак за промену.

Пројекат „Млади за старе“ окупио је представнике локалне самоуправе (преседници месних заједница), локалних институција (Центар за социјални рад, Црвени крст, Дом здравља) и организација (Омладинска организација „Центар младих организоваих креативаца“ – ЦМОК, Удружење пензионера), који су формирали Мрежу подршке. Пројектни тим чине мр Зорица Милосављевић – координаторка Пројекта, Ивана Милојевић – асистенткиња координаторке Пројекта и Весна Белчевић – задужена за медијску промоцију Пројекта.

У првом делу Пројекта организована је обука за омладинце, из области омладинског активизма и волонтеризма, а реализована је у сарадњи са организацијом „Образовање плус“ из Београда и Жаном Борисављевић која је водила програм обуке. Након завршене обуке, млади волонтери су се укључили у осмишљавање и реализовање пројектних активности.

Од представника релевантних локалних институција и организација формирана је Радна група за израду Локалног акционог плана за старе, која је прошла програм обуке за израду стратешких докумената. На почетку осмомесечног процеса израде *Локалног акционог плана*, обављено је истраживање потреба старих у оквиру кога су организоване фокус групе за старе и њихове породице, председнике месних заједница и локалних

институција и анкетирање чланова породица старих особа у сеоским месним заједницама. У анкетирању су учествовали млади волонтери.

Највећи допринос у процесу израде ЛАП-а за старе, у оквиру Радне групе за израду документа, дали су представници Центра за социјални рад, а посебно Службе помоћи у кући, који су дали све податке са терена о броју старих којима је неопходна помоћ, о њиховим потребама и положају.

„Златиборски круг“ је, током трајања Пројекта, организовао два округла стола на којима су гости били директор Републичког завода за социјалну заштиту – Живорад Гајић, председник Геронтолошког друштва Србије – др Милош Немањић, председница удружења *Amity* – мр Надежда Сатарић и представница Министарства рада и социјалне политике – Ивана Денић. Гости су говорили о процесу израде Националне стратегије о старењу и њеној имплементацији, као и о примерима добре праксе код нас и у окружењу.

Пројекат је предвидео многобројне активности за развој међугенерациске сарадње, од којих су реализовани литерарни и ликовни конкурс за младе у Србији на тему односа старих и младих, свечаност „Млади за старе“, на којој су млади, 1. октобра ове године, на међународни Дан старих, својим старијим суграђанима представили шта све могу и умеју (http://www.youtube.com/watch?v=RmGbz_2UZoI, посећено 08.12.2010), а припрема се и свечаност „Стари за младе“, на којој ће, 24. децембра 2010. године, стари представити младима своје таленте и вештине.

„Златиборски круг“ је од почетка Пројекта имао веома успешну сарадњу са локалном радио станицом (МАХ радио) и регионалном телевизијом (ТВ Лав), које су снимале све пројектне активности и емитовале прилоге у редовним информативним емисијама, а направљене су и емитоване и специјалне радио и ТВ емисије о Пројекту.

Све активности су презентоване и на интернету, на порталу омладинске организације, на страници „Млади за старе“, која је наменски креирана за потребе Пројекта, као и на сајту општине Чајетина (<http://www.cajetina.org.rs/vest/okrugli-sto-deo-projekta-mladi-za-stare>, посећено 08.12.2010) и Интернет презентацији Златибора (<http://www.zlatibor.rs/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=11743>, посећено 08.12.2010).

Штампани медији („Ужичке вести“ и „Ужичка недеља“) редовно су информисали јавност о дешавањима у току Пројекта, што је допринело његовој већој видљивости и промоцији. Активности у оквиру Пројекта, нарочито оне везане за развој међугенерациске сарадње, привукле су пажњу и националних медија, па је екипа РТС-а долазила Чајетину да сними прилог о пројекту „Златиборског круга“, који је емитован 03.

Година XI • Број 7–8/2010
априла 2010. године у другом Дневнику на РТС-у. (http://www.youtube.com/watch?v=uVKi5sH_KO8, посећено 08.12.2010).

Нацрт акционог плана за старе стављен је на јавни увид и до краја године се очекује његово усвајање у Скупштини општине.

Сарадња са Центром за социјални рад на побољшању положаја особа са инвалидитетом и њихових породица

Центар за социјални рад у Чајетини је, 2009. године, покренуо Дневни боравак за децу са инвалидитетом „Зрачак“, у оквиру Пројекта којем је циљ подршка деци са посебним потребама, а који је финансиран заједничким средствима општине Чајетина и Фонда за социјалне иновације, а у сарадњи са Програмом Уједињених нација за развој.

Простор за функционисање Дневног боравка за децу са инвалидитетом уступила је Основна школа „Димитрије Туцовић“ у Чајетини, а Основна школа „Саво Јовановић Сирогојно“ из Сирогојна уступила је своје возило за бесплатан превоз деце и родитеља.

У оквиру Дневног боравка за децу са инвалидитетом „Зрачак“, збрињава се 11 малишана узраста од четири до 14 година, а деци се пружа подршка и помоћ у савладавању и препознавању вештина које су у могућности да схвате, приме и које могу да ураде. У раду са децом, ангажовани су психолог, дефектолог, социјални радник, медицинска сестра и физиотерапеут. Родитељима се пружа едукација и информације о њиховим правима и начинима на које та права могу остваривати.

По истеку Пројекта, почетком 2010. године, финансирање Дневног боравка је у потпуности прешло на локалну самоуправу.

„Златиборски круг“ је, у сарадњи са Центром за социјални рад, осмислио шестомесечни пројекат подршке и помоћи Дневном боравку за децу са инвалидитетом „Зрачак“, за који је добио подршку Министарства рада и социјалне политике, Сектора за заштиту особа са инвалидитетом. Циљ Пројекта је побољшање квалитета живота особа са инвалидитетом и њихових породица кроз увођење нове социјалне услуге – повремених и привременог збрињавања деце чији су родитељи, из различитих разлога, спречени да се брину о њима.

Садржај Пројекта су едукативне радионице за родитеље, волонтере и особе ангажоване на Пројекту за пружање нове социјалне услуге, радионице за социјалну подршку члановима породица особа са инвалидитетом, креативне радионице за децу и родитеље и организовање излета, посета позоришту, биоскопу и другим удружењима Златиборског округа.

Резултати Пројекта су социјализација и адаптација особа са инвалидитетом у локалној заједници, пружање нових социјалних услуга, разбијање предрасуда у локалној заједници о особама са инвалидитетом и повећање видљивости проблема особа са инвалидитетом и њихових породица.

(<http://www.zlatibor.rs/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=11053>, посећено 08.12.2010).

„Златиборски круг“ је, такође, учествовао на конкурс Балканског фонда за локалне иницијативе – Филантропија, који има за циљ да пробуди свест грађана о значају давања за опште добро. Садржај пројекта са којим је Удружење аплицирало је прикупљање средстава од појединаца (индивидуална филантропија) за помоћ Девном боравку за децу са инвалидитетом „Зрчак“. Удружење је добило подршку Балканског фонда за локалне иницијативе, координатори пројекта су прошли програм обуке, а након тога је, у партнерству са волонтерима, омладинцима реализован шестомесечни пројекат прикупљања средстава од појединаца у локалној заједници за помоћ „Зрчку“. Организован је, између осталих активности, и велики хуманитарни концерт на коме су учествовали локални уметници

(<http://www.zlatibor.rs/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=11569>, посећено 08.12.2010).

Пројекат је реализован уз мото: Отворите своје срце и пружите из њега зрак љубави и доброте за „Зрчак“ – Дневни боравак за децу са инвалидитетом.

Сва прикупљена средства током трајања пројекта намењена су развоју Дневног боравка за децу са инвалидитетом „Зрчак“.

Уместо заључка

Године рада групе грађана у оквиру Удружења „Златиборски круг“ оставиле су упечатљив траг у локалној заједници. Безброј појединачних проблема је решено, прва група младих за које су организовани едукативни програми се расула по Србији и у градовима у којим студирају наставаљају да се баве омладинским радом као чланови студентских организација и неких других удружења, захвални родитељи, који су заједно са својом децом прегурали неке тешке „тинејџерске“ године, жене у селима које зову „Златиборски круг“ да организује неке нове сусрете, стари који показују да још увек имају шта да понуде својој заједници, млади који одлазе код деде и бабе на село „да им се нађу“, мноштво прича о успеху, нова пријатељства... и свест о томе да можемо и сами да покренемо ствари са мртве тачке и да се изборимо да нам свима буде боље.

**Мр Драгана Динић, социолог
Геронтолошко друштво Србије, Београд**

ОСВЕТЛИМО ТАМУ
**Социјалне услуге у локалној заједници – значај услуге
персоналног асистента за стара слепа лица**

Међународни дан особа са инвалидитетом обележава се поводом *Светског програма за акцију* који се односи на особе са инвалидитетом, а који је Генерална скупштина УН усвојила 03. децембра 1982. године.

Обележавајући 03. децембар, Међународни дан особа са инвалидитетом, Савез слепих Србије организовао је, у среду 01. децембра 2010. године, трибину под називом „Облици подршке старим слепим лицима у локалној заједници“ (са презентацијом помагала за слабовиде).

На трибини су говорили: Драгиша Дробњак, секретар Савеза слепих Србије: *Облици подршке старим слепим лицима у локалној заједници*; Наташа Тодоровић, Црвени крст Србије: *Програм подршке старима Црвеног крста Србије и активности мреже „ХуманаС“* и мр Драгана Динић, Геронтолошко друштво Србије: *Социјалне услуге у локалној заједници – значај услуге персоналног асистента за стара слепа лица*.

Увод

Око 10% светског становништва чине особе са инвалидитетом. У Србији о њима нема прецизнијих података, али се процењује се да их је око 800.000.

Према подацима Светске здравствене организације, у свету има више од 37 милиона слепих, а међу њима је милион и по деце млађе од 16

година. У зависности од економског развоја земље, тај број варира, па у развијеним земљама број слепих износи 0,25%, док у земљама са сиромашном економијом и здравственим услугама тај број достиже 1% од укупног становништва. У Србији је око 9.000 слепих и око 150.000 тешко слабовидих лица, који су чланови Савеза слепих Србије. Није познато колико је од тога старијих од 65 година, али се искуствено зна да их је више од половине.

Као главни узроци слепила, апострофирају се: инкубаторско слепило, наследне болести, повреде у саобраћају, раду, ратне повреде, катаракта, глауком, дијабетична ретинопатија, инфективне болести и сл. Слабовидим се сматра лице које на бољем оку са корекцијом има оштрину вида између 0,05 и 0,3, под условом да је смањење видне способности дефинитивно и да се не може поправити корекционим стаклима, нити медикаментним и хируршким лечењем.

Слепоћа је један од најтежих, ако не и најтежи облик инвалидности, који се, за разлику од других облика инвалидности, не може кориговати, већ само компензовати одређеним помагалима. Она представља социјално-медицински проблем. Сваки човек, па и слепа особа, дубоко у себи носи потребу за самосталношћу. Та се потреба може некада само привидно потиснути. Међутим, човек који је лишен визуелне функције, често је присиљен да тражи помоћ од других.

О слепима у Србији

Око 70% особа са инвалидитетом у Србији је сиромашно, а више од половине уопште не учествује у друштвеном животу. Према евиденцији Националне службе за запошљавање, пријављено је око 22.000 особа са инвалидитетом, али само око 35% њих имају основно образовање, а свега 1% има факултетску диплому. Ипак се инсистира на њиховом запошљавању. Нови прописи о запошљавању особа са инвалидитетом предвиђају извесне погодности за послодавце, како би их мотивисали да на ову популациону групу убудуће обрате више пажње, чиме би се поправио њихов тренутно тежак материјални положај.

Када се уопште размишља о слепим лицима треба имати у виду да се неко роди слеп/слабовид, неко ослепи током детињства, а неке се то деси у старости, и то су врло различите ситуације – није исто када се у младости сретнеш са оваквим проблемом – проблем није мањи, али се особа лакше бори с хендикепом, има више времена пред собом, па се нада у напредак медицине; у старости се тешко мењају навике и понашање, тешко се учи и овакав хендикеп по правилу води у изолацију и незнање.

С друге стране, принципи филозофије самосталног живота налажу:

- Да је сваки људски живот једнако вредан;
- Да је свако од нас без обзира на своју инвалидност, физичку или интелектуалну савршеност, способан да направи одређени избор при одлучивању;
- Да особе са физичким, интелектуалним и сензорним инвалидитетом имају право да преузму контролу над својим животом и да не раде оно што други одлуче уместо њих;
- Да особе са инвалидитетом имају право на пуно учешће у друштву;
- Да имају право на грешку као и сви други људи, не на основу присутног инвалидитета.
- Међународно и национално законодавство поштује ове принципе и на основу њих доноси документа којима се унапређује положај особа са инвалидитетом. Ипак, треба напоменути да многи закони који регулишу одређена права особа са инвалидитетом, нису хармонизовани са релевантним међународним прописима, посебно са законима Европске Уније.

Права слепих

Права слепих и уопште особа са инвалидитетом могу се поделити у две групе:

- на она која забрањују дискриминацију и
- такозвана компензаторна права која су установљена ради елиминасања, односно ублажавња неједнакости/неравноправности ових лица са осталим грађанима.

Права у области социјалне заштите, која код нас постоје, тичу се свих вулнерабилних група и подељена су у две групе:

1. Права која обезбеђује **Република**:

- Материјално обезбеђење породице
- Право на додатак за помоћ и негу другог лица
- Право на увећан додатак за помоћ и негу другог лица
- Право на помоћ за оспособљавање за рад
- Смештај у установу социјалне заштите
- Смештај у другу породицу

2. Права која обезбеђује општина, односно град

- Право на помоћ у кући
- Дневни боравак
- Опрема корисника за смештај у установу социјалне заштите или другу породицу
- Једнократна помоћ
- Право на услуге социјалног рада
- Привремени смештај у прихватилиште и прихватну станицу.

Право на помоћ у кући имају:

- стара и изнемогла хронично оболела лица
- друга лица која нису у стању да се сама о себи старају.

Према чл. 26 *Правилника о пружању материјалне помоћи организацијама и редовним члановима Савеза слепих*, приоритет имају: деца, ученици, студенти, потпуно слепа лица и слепа лица са већом додатном инвалидношћу, самохране мајке, оспособљени за рад, а незапослени, но-воослепели, **старији од 65 година** и чланови који у породичном домаћинству имају више инвалида. Дакле, старији су препознати као изузетно вулнерабилна група и подржани су овим правилником.

Квалитетнија здравствена заштита се, такође, поставља као неопходан услов за очување здравља слепих. У том смислу потребно је да садашња права слепих и теже слабовидих лица у оквиру здравствене заштите и система здравственог осигурања буду очувана и унапређена у складу са европским трендовима.

Правилником о индикацијама за протетичка и ортотичка средства и помагала, регулисано је да слепи имају права на: репродуктор (специјални четвороканални касетофон за читање звучних књига и часописа), Брајеву писаћу машину (за писање рељефним, тачкастим – Брајевим писмом), бели штап, наочаре са тамним стаклима, очне протезе (естетско средство), сат са рељефним ознакама, др. Поред помагала за слепа лица, у систему здравственог осигурања право на помагала остварују и слабо-вида лица и то на наочаре са диоптријама и наочаре са специјалним системом сочива (телескопске наочаре). Права на тифлотехничка помагала, која слепа лица остварују у систему здравственог осигурања, треба иновирати и проширивати новим помагалима која прате развој компјутерске технологије. Уз помоћ компјутера и адаптивне опреме за слепа лица, они могу обављати бројне послове, што до сада нису били у могућности. Компјутер пружа слепим лицима и могућност информисања и културног уздизања, што значајно утиче на побољшање квалитета њиховог живота и рада.

Сва ова права пружају значајне могућности, али њихова реализација зависи од самих људи који треба да створе услове за њихову примену. За остваривање концепта самосталног живота неопходни су сервиси подршке, адекватна здравствена заштита, образовне институције, организовање рехабилитације новоослепелих, подршка породицама слепих и сл. Међу поменутиим сервисима персонална асистенција има важну улогу, посебно код особа са високим степеном зависности, какве су слепе особе. У Србији је донето 10 стандарда прве групе услуга социјалне заштите (који се могу преузети на званичном сајту Министарства рада и социјалне политике). Међу наведеним стандардима, сервис персоналних асистената је уврштен као подршка самосталном животу. Поменути стандарди за лиценцирање ове услуге су врло ригидни, па је питање да ли ће пружаоци услуга бити тиме дестимулисани, а јасно је да су постојеће услуге недовољне и неадекватне – тако је пут од прокламованог до реализације веома дуг.

Услуга „Персонална асистенција“

Потребе слепих/слабовидих уопште, а старих слепих, посебно, изискују пружање најразличитијих услуга у локалној заједници. Овде је неопходно указати на разлику између потреба самих слепих/слабовидих и потреба оних који о њима брину (родитеља, старатеља...) – тј. њихове породице. Родитељи старе и свакако имају додатни проблем – ко ће бринути о њиховој слепој/слабовидој деци када и њима самима туђа помоћ постане неопходна или кад их више не буде било. Зато је веома важно пре свега мапирати потребе по генерацијама (тј, спровести детаљно истраживање); потом спровести медијску кампању, на пример, под називом „Осветлимо таму“ (која би требало да буде перманентна или бар сукцесивна), кроз коју би се хендикеп и потребе учинили видљивим, а затим развијати услуге за које су исказане потребе. Ипак, услуга која је за слепе преко потребна, и без посебног истраживања, је услуга персоналног асистента. Пошто ова услуга још увек није системски решена, њени главни извори финансирања су пројекти. У Нацрту закона о социјалној заштити, за разлику од постојећег, персонални асистенти се помињу, али се њихово финансирање преноси на **локалну власт** (зато и говоримо о услугама у локалној заједници). Оваква услуга може да заживи само уз приступачно окружење и могућност избора начина за остваривање потреба особа са инвалидитетом, у циљу њиховог осамостаљивања.

Тестирање услуге персоналног асистента обављено је већ кроз Пројекат палилулске организације слепих и то је први такав пројекат код нас.

62 Показало се да постоје дилеме: да ли се губи право на туђу негу и помоћ,

уколико се особа одлучи да користи услуге сервиса подршке (персоналног асистента, нпр.); уследило је објашњење да се додатак за туђу негу прима на основу присутног инвалидитета и да се то право не угрожава, ако се користи услуга персоналног асистента. Бројна позитивна искуства проистекла из ове услуге потврђују да на њеном даљем развијању треба радити.

Услуга *персоналног асистента*, иако не постоји у постојећим институционализованим системима заштите, у много већој мери може да одговори на комплексне потребе старије популације са посебним потребама, а нарочито слепих старих особа. Не сме се занемарити чињеница да када су у питању стари људи, па још и слепи, да је то двоструко компликованији проблем – тј. имамо и старост и хендикеп.

Иако је старост мера цивилизацијског развитка друштва, она носи и много комплексних проблема. Наиме, старије особе, због промена које им доноси старост у свим аспектима свакодневног живота, често зависе од добре воље чланова породице и пријатеља, а ако су уз то и слепе зависност је неупоредиво већа. Када је у питању стручна помоћ и подршка из система формалне, било здравствене или социјалне заштите, уобичајено је да више различитих особа пружа парцијализоване, појединачне врсте услуга, третирајући, најчешће, старију особу као пацијента. Досадашња пракса је, у најбољем случају, подразумевала да медицинска сестра и/или геронто-домаћица дођу на неколико сати, што ни приближно не задовољава потребе корисника. Друге потребе које превазилазе базичне физичке потребе старије онеспособљене особе нису третиране. Поред тога целокупан посао одвија се у стану особе уз непостојање могућности да старија особа, уз помоћ, функционише и у широј заједници, изван куће. Неке потребе које би задовољиле другачија и разноврснија интересовања старијих особа остају потпуно маргинализоване. Много је других разлога који оправдавају потребу за успостављањем и развојем услуга персоналног асистента за старије особе. Персонални асистент у себи интегрисао читав низ услуга које задовољавају широку лепезу потреба корисника и које живот, у старијим годинама, и уз потешкоће физичке и сензорне онеспособљености, могу учинити много квалитетнијим.

Када особа ослепи у старости тешко може да научи да се креће уз помоћ белог штапа, јер јој сама старост умањује и отежава кретање, а и друге моторне функције опадају. Учење Брајеве азбуке за ослепеле у старости, најчешће остаје само пука могућност за коју је прекасно тако да персонални асистент постаје, често, једина веза са спољним светом.

И за оне који су слепи од рођења или од детињства, који су се у великој мери већ рехабилитовали, уз подршку чланова породице или старатеља, услуга персоналног асистента представља сигурност у старости, када

остаре или умру и њихови чланови породице. Оваквом услугом пружа се и немерљива подршка породици која брине о старијем слепом члану.

У развијеним заједницама услуге персоналног асистента, као ванинституционалног облика неформалног збрињавања, показале су изузетне резултате у очувању квалитета живота старијих особа (али и хендикепираних уопште), као и у благовременој превенцији погоршања и компликација њиховог здравља. Посебно, персонални асистент показао се успешним у очувању психо-социјалног благостања старијих. На овај начин брига о квалитету живота вулнерабилних популација подигнута је на један виши ниво и превазилази конзервативне приступе третирања само обољења или решавања егзистенцијалне угрожености индивидуе.

Подршка развоју и успостављању услуга персоналног асистента за старије (и следе посебно), представљала би подршку локалних ауторитета социјалној инклузији старијих особа са проблемима функционалне и сензорне зависности.

Ко су могући пружаоци услуга ПА?

Могући пружаоци услуга персоналног асистента су:

- посебно обучене геронто-домаћице и медицинске сестре, или чланови породице/сродници старијих (слепих) особа;
- специјално едуковане незапослене особе са евиденције Националне службе за запошљавање;
- волонтери (Црвеног крста и других НВО) – и то кроз генерацијску и међугенерациску подршку;
- особе које се налазе на одслужењу затворских санкција, кроз друштвено користан рад са хендикепираним и старијим особама (које би прошле посебну обуку) и сл.

Остаје тешко решиво питање плаћања овакве услуге – да ли ће се она успоставити као социјална или услуга вишег стандарда (односно економска категорија) и ко ће моћи да је плати. Још увек су пројекти главни извор финансирања. Без обзира на то како ће званично ова услуга бити одређена (социјално или економски), за следе мора постојати изузетак, јер живот у мраку без туђе подршке није могућ.

Када су у питању услуге отворене заштите у локалној заједници, а имајући у виду проблем остарелих родитеља слепих/слабовидих особа, целисходно је разматрати и услугу хранитељства.

Да је могућ квалитетнији живот слепих/слабовидих и њихово укључивање у одређене друштвене активности најбоље потврђује учешће екипе слабовидих особа на овогодишњој Трећој олимпијади спорта, здравља

**Др Милош Немањић, председник Геронтолошког
друштва Србије**

**У ПРИЛОГ ИДЕНТИТЕТУ ГЕРОНТОЛОШКОГ
ДРУШТВА СРБИЈЕ**

– Поводом проглашења нових почасних чланова –

Установљењем награде „ПЕТАР МАНОЈЛОВИЋ“ и проглашењем 15 досадашњих најзаслужнијих и најистакнутијих чланова за почасне чланове, Геронтолошко друштво Србије потврђује своју професионалну културу и свој идентитет, два изузетно важна својства сваког удружења.

Већ на самом почетку, приликом свог оснивања, 1973. године, Друштво је исказало специфичност свог идентитета када је за председника изабрало др Петра Королију, већ угледног геријатра, а за потпредседнике др Ива Растимира Недељковића, филозофа и у то време научног сарадника и вршиоца дужности директора Института за социјалну политику, др Ђорђа Козаревића, интернисту и руководиоца Службе за хроничне болести у СЗЗЗ, др Милоша Грујића, проф. Медицинског факултета и директора Института за ТБЦ и др Мирослава Живковића, социолога, а за генералног секретара Петра Манојловића, угледног социјалног радника и већ афирмисаног стручног сарадника у Институту за социјалну политику. Ове личности, представници четири комплементарне професије, биле су носиоци нових вредности, норми и симболичких значења повезаних са већ нарастајућом популацијом људи продуженог животног века. Они су утрли пут следећим генерацијама геријатара, социолога, социјалних радника, психолога, правника и андрагога за рад на геронтолошком пољу у фази када нова дисциплина, сама геронтологија, није била још довољно изграђена и потврђена.

Геронтолошко друштво Србије је у свом досадашњем ходу од пуних 37 година умело да ода признања и претечама и утемељивачима. Тако је у Геронтолошким свескама за 2001. годину објављен низ прилога

на тему „Развој геронтолошке мисли и праксе у Србији“, међу којима су били и прилози посвећени доајену др Петру Королији и једном од пионира социологије старења и старости и др Мирославу Живковићу. Овим одавањем признања за вишедеценијски предан и плодан рад у овој стручно-научној и социјално-хуманитарној организацији, Геронтолошко друштво Србије, у једном преломном периоду свог развоја, изражава верност оним основним вредностима – вери у рад за опште добро, алтруизму, некористољубљу – које су биле покретачка снага утемељивачима и њиховим следбеницима.

С обзиром на то да иза неких добитника овог признања стоји богата библиографија, иза неких изузетно богат и користан практичан рад, а иза свих посвећеност проблемима људи који старењем, уз задовољство због продуженог животног века, бивају и дискриминисани и оптерећени разним невољама, овом приликом неће бити приказане њихове биографије, већ дат само карактеристичан портрет. То су:

Проф. др Душан Петровић, утемељивач геронтопсихијатрије, потпредседник ГДС-а, аутор уводних реферата на геронтолошким конгресима, са рефератом и на последњем, Осмом националном геронтолошком конгресу – „Когнитивно здравље и проблеми остареле популације“;

Проф. др Ив Растимир Недељковић, један од првих потпредседника ГДС-а, а, такође, и један од најзначајнијих актера теоријско-методолошких и истраживачких подухвата у Институту за социјалну политику, пре свега интелектуалац широких видика, који примишља судбину човека у овом пролазном свету, о чему посебно сведочи и његов уводни реферат на Шестом геронтолошком конгресу Југославије – „Геронтолошка наука и пракса на путоказима старости“;

Академик Владета Јеротић, психијатар, антрополог, историчар културе и менталитета народа, дубоко зароњен у проблеме човека и његове егзистенције, увек се одазивао на позиве Геронтолошког друштва Србије и давао свој допринос разматрању фундаменталних питања положаја човека, пре свега пред његовом коначношћу;

Проф. др Момир Јањић, председник Геронтолошког друштва Србије од 1983. до 2006., професор социјалне медицине на Медицинском факултету у Београду, организатор пет геронтолошких конгреса, личност за коју се пре свега може рећи да је значајно допринео конституисању социјалне геронтологије, на претходном, Седмом националном геронтолошком конгресу, 2006., у коауторству са др Дејаном Нешићем, оставио је значајан прилог – „Квалитет живота у старости“;

Проф. др Марко Младеновић, професор породичног права на Правном факултету у Београду, свестрана личност, књижевник, геронтолог и научник забринут за опстанак нације, оснивач Удружења „Оп-

станак“, у великој мери давао је тон раду Геронтолошког друштва Србије;

Мр Витомир Стојаковић, геронтолог у пуном значењу тог израза, иако по струци предодређен да се бави изумрлим културама, својим дугогодишњим радом у Институту за социјалну политику оставио је за собом изузетно дубок траг у проучавању старења и старости у Србији, нарочито неких аспеката тог процеса и стања до кога он доводи. Са таквих позиција, био је од незаменљиве користи и у раду Геронтолошког друштва Србије;

Проф. др Милорад Миловановић, познатији као Бата, професор методологије социјалног рада на Вишој школи социјалних радника, поред тога што је заслужан за формирање кадрова једне нове струке, својим радом у Геронтолошком друштву Србије и учешћем на геронтолошким конгресима ширио је нова знања на геронтолошком пољу;

Крста Митић, социјални радник из Лесковца, члан Управног одбора ГДС-а од 1998. до 2008. године, целокупним својим животом и радом посведочио је оданост једној социјалној мисији, што је и најзначајније својство сваке професије. Он је то потврдио и на Осмом националном геронтолошком конгресу у коауторском раду са Милићем Марковићем – „Заштита старих људи као потрошача“;

Душан Бугарски, социјални радник из Ниша, председник Подружнице ГДС-а у овом великом граду Србије, директор Центра за социјални рад у периоду свог активног радног века, био је и остао покретач многих активности Геронтолошког друштва Србије;

Игор Холодков, новинар, председник Комисије за сарадњу са медијима, у дугом периоду рада ГДС-а, све доскора, док га здравствени проблеми нису спречили да и даље буде активан, био је снажан ослонац нашег друштва у комуникацији са јавношћу преко медија;

Милица Милић, попут Витомира Стојаковића, иако формацијски, као професор српског језика и књижевности, спремана, такође, за једну племениту професију, била је посвећена проблемима старења и старости са врло истанчаним осећањем за многе неправде које се наносе људима који излазе из тзв. активног живота. У својству члана Управног одбора ГДС-а и активног учесника у многим иницијативама овог друштва, увек је подећала на ту димезију, помало обесправљеног старијег човека;

Марија Тодоровић, психолог по струци, посвећена социјалним проблемима читав живот, председник Управног одбора Републичког фонда ПИО у несумњиво најтежем периоду делатности ове значајне институције за сигурност пензионерске популације, посебно је заслужна за успешну организацију Осмог националног геронтолошког конгреса у Врњачкој Бањи, у мају ове године, на чему смо јој се и јавно захвалили

Година XI • Број 7–8/2010
у најновијем броју часописа „Геронтологија“. С великим разумевањем за проблеме популације старих у целини, увек је била и остала драгоцен сарадник Геронтолошког друштва Србије;

Душанка Лукић, историчар по струци, цео свој радни век на задацима повезаним са социјалним питањима, од деце до старих и бораца, као сарадник Геронтолошког друштва Србије, увек добронамерна и пуна иницијатива, ово својство испољава и у најактуелнијем периоду рада овог друштва;

Јанко Дрча, психолог из Новог Сада, дугогодишњи стручни сарадник и директор Геронтолошког центра у овом граду, својим стручним радом и ангажованошћу у Геронтолошком друштву Србије на најбољи начин је репрезентовао тако значајну професију као што је психологија. „Социјална заштита старих – европске тенденције“, један од уводних реферата на Осмом националном геронтолошком конгресу, потврђује изузетну обавештеност овог стручњака и истанчаност у одабиру теме. Као члан Управног одбора ГДС-е, своје знање и искуство уградио је у историју ове организације;

Најзад, **проф. др Слободан Чупић**, офталмолог, члан Управног одбора ГДС-а, аутор прилога на геронтолошким конгресима, увек је имао свој особен приступ разматраним проблемима, показујући посебну осетљивост за проблеме старијих.

У извесном генерацијском распону, различитих основних професија, уједињени заједничким циљевима на геронтолошком пољу, сви ови стручњаци и научници, део су историје не само Геронтолошког друштва Србије, већ и једног цивилизацијског поретка који је почео да се успоставља.

ИЗ РАДА УДРУЖЕЊА

Комисија за доделу Републичких награда за ванредне доприносе у унапређивању социјалне заштите у Републици Србији, на основу чл. 10. Правилника о додељивању републичких награда, расписује

КОНКУРС ЗА ДОДЕЛУ РЕПУБЛИЧКИХ НАГРАДА ЗА 2010. ГОДИНУ

Тачка 1.

Овај конкурс расписује се за доделу Републичких награда за ванредне доприносе у унапређивању социјалне заштите у Републици Србији за 2010. годину, по следећим врстама и критеријумима:

I – За ТРИ Републичке награде за установе социјалне заштите, које се додељују по

следећим критеријумима:

а) да је у делокругу својих активности постигла резултате који представљају изванредан и континуиран стваралачки допринос у унапређивању социјалне заштите у Републици Србији;

б) да је својим радом допринела развијању актуелних видова заштите, усклађених са потребама грађана;

в) да је свој рад заснивала на принципима најбољег интереса грађана, поштовања универзалних људских права, хуманизма и солидарности;

г) да се у свом раду повезивала са широм друштвеном средином и да је на тај начин позитивно утицала на развој социјалне заштите, доприносећи својој афирмацији у средини.

II – За ЈЕДНУ ПРВУ Републичку награду за појединца, која се додељује по следећим критеријумима:

а) да је постигао изванредан допринос на изградњи и унапређењу система, теорије и праксе социјалне заштите и социјалног рада, као и развоју делатности, на принципима социјалне правде, хуманизма, солидарности и узајамности;

б) да је претежан део свог радног живота посветио пружању помоћи лицима у стању социјалне потребе и решавању њихових проблема и непосредно или посредно допринео развоју и унапређењу социјалне заштите;

в) да је допринео стручној разради одређених социјалних питања, нарочито на увођењу савремених облика социјалне заштите, и да су ти резултати познати јавности;

г) да се истицао организаторским и стручним квалитетима, те да је своје знање и умешност преносио на млађе кадрове који раде у области социјалне заштите и социјалног рада у целини.

III – За ЈЕДНУ ДРУГУ Републичку награду за појединце, која се додељује по следећим критеријумима:

а) да је постигао изузетне резултате у току дугогодишњег рада у области социјалне

заштите и социјалног рада;

б) да је његов рад доприносио теоријском и стручном разрешавању одређених практичних проблема социјалне заштите;

в) да је иницирао или непосредно доприносио практичној разради теоријских питања, као и да се истицао увођењем савремених облика стручног рада у сопственој пракси.

IV – За ЈЕДНУ ТРЕЋУ Републичку награду за појединца, која се додељује по следећим критеријумима:

а) да је у току последњих година постигао запажене резултате у области социјалне заштите и социјалног рада;

б) да је успешно и непосредно радио на решавању социјалних проблема применом савремених облика рада;

в) да је својим радом доприносио развоју социјалне заштите и социјалног рада на принципима социјалне правде, хуманизма, солидарности и узајамности;

г) да је постигао запажене резултате у раду социјално-хуманитарних организација.

Тачка 2.

Право предлагања за Републичку награду имају установе социјалне заштите, органи и службе у области социјалне заштите, као и појединци запослени у области социјалне заштите.

Установе, органи, службе и појединци из претходног става, не могу предлагати себе за доделу Републичке награде.

Тачка 3.

Предлози за доделу Републичких награда морају бити у писаној форми, с посебним образложењем и потребном документацијом, како би Комисија имала довољно елемената за оцену вредности поднетих предлога.

Тачка 4.

Предлози се достављају Удружењу стручних радника социјалне заштите Републике Србије – Комисији за доделу Републичких награда, 11000 Београд, Марије Бурсаћ бр. 49, са назнаком „за Конкурс“, најкасније до 15. априла 2011. године.

Председник Комисије
Рајко Марин, с.р.

ОДЛУКА О ДОДЕЛИ РЕПУБЛИЧКИХ НАГРАДА ЗА 2009. ГОДИНУ

Састанак Комисије за доделу Републичке награде одржан је у историјама Републичког завода за социјалну заштиту, у Београду, 14. новембра 2010. године. Комисија је разматрала предлоге пристигле на конкурс за награду за 2009. годину и том приликом донела следећу

О Д Л У К У

I

Прву Републичку награду добио је **Радуловић Видоје**, дипл. социолог и помоћник директора Установе „Дечије село“ у Сремској Каменици.

Првонаграђеном припада „Повеља“ и новчани износ од 70.000 динара.

II

Добитника у категорији установа и центара за социјални рад, за 2009. годину нема јер није било ни пристиглих предлога.

Председник Комисије
Рајко Марин, с.р.

ПОДРШКА ЗАПОСЛЕНИМА У КРАЉЕВУ

С намером да размотре могућности подршке и помоћи колегама из Краљева, председница Председништва Удружења, Србијанка Ђорђевић и Заменик председника Председништва, Минић Драгојло, обишли су Геронтолошки центар у Матарушкој Бањи и Центар за социјални рад у Краљеву. Том приликом су информисани о штетама које су настале у овим установама током земљотреса који је задесио Краљево.

Покренута је иницијатива да се и Удружење укључи у пружање финансијске помоћи, пре свих, запосленима чији су стамбени објекти претрпели највећа оштећења.

На седници Председништва Удружења одржаној 29. новембра 2010. године донета је следећа

О д л у к а

Запосленима чији су стамбени објекти највише оштећени упутити финансијску помоћ, и то 150.000 динара за запослене у Центру за социјални рад Краљево и 100.000 динара за запослене у Геронтолошком центру Матарушка Бања.

Председништво Удружења

УПУТСТВО АУТОРИМА

Часопис „Актуелности“ настао је као одговор на потребу да се савремена теоријска, методолошка и практична сазнања од значаја за развој и унапређење система социјалне заштите учине доступна свим заинтересованим социјалним актерима. Објављују се изворни радови и преводи одабраних текстова који су од значаја за разумевање савременог социјалног рада. Такође, део страница часописа посвећен је размени информација, приказима стручних скупова и приказима књига и часописа из области социјалне политике и социјалног рада, као и других хуманистичких и друштвених наука од значаја за социјални рад.

Аутори своје прилоге за објављивање у часопису треба да шаљу **искључиво** електронским путем, на е-маил адресу Редакције aktuelnosti@gmail.com

Формат: Word

Језик: Српски

Писмо: Ћирилица

Фонт: Times New Roman, величина слова 12

Текст:

Оптимална дужина текста је 15 до 18 страница, куцано проредом 1,5. Текст треба припремити тако да свака страница буде нумерисана. На насловној страници треба навести наслов рада, академску титулу, име и презиме аутора, институцију у којој је аутор запослен, место, приватну или службену контакт адресу (поштанску и електронску), број телефона. Уколико рад има више аутора, за сваког појединачног аутора треба навести све наведене податке. На другој страници треба навести наслов рада и резиме, с кључним речима. Табеле треба означити одговарајућим бројем и насловом који их јасно објашњава. Графички прикази треба да имају наслов и легенду која прати приказ. Такође, имајте на уму да часопис није у боји, те је графиконе потребно прилагодити томе. Страни изрази, укључујући називе докумената и институција на страном језику пишу се

Година XI • Број 7–8/2010
курзивом – нпр. *Bullying, National Association of Social Workers* и сл. Сва наглашавања у тексту врше се **подебљаним словима**. Подвлачења или различити фонтови се у текстовима **не користе**.

Резиме:

Треба да буде сачињен у највише 20 редова и да на крају има три до пет кључних речи. Када је реч о тексту у којем се даје приказ емпиријског истраживања, поред имена и презимена аутора и наслова рада, резиме треба да садржи и: значај проблема или теме која се обрађује, циљеве, задатке, примењене методе, пресек добијених резултата и закључке. Ако је реч о теоријским радовима, треба навести значај проблема или теме, основна теоријска полазишта, најважније елементе аналитичке разраде и закључке.

Коришћена литература – референце:

Позиве на литературу треба давати у тексту, у заградама, а избегавати фусноте за навођење библиографских података. Фусноте треба користити, ако је то нужно, за коментаре и допунски текст. У позиву на литературу наводи се презиме аутора и година издања извора на који се позивамо, на пример: (Јанковић, 2008.). Уколико је реч о навођењу докумената, наведи се пун назив документа и година издања. Ако је реч о прецизном наводу или цитату, треба укључити и број странице, односно: (Јанковић, 2008.: 24). Ако се наводе документи, онда се то чини на следећи начин: (Закон о социјалној заштити, 2009, чл. 7, ст. 1). Имена страних аутора дају се тако што се у тексту наведе најпре име у транскрипцији, а у загради се напише име у оригиналу. На пример: Прајс (Price). Уколико се наводи више аутора, у загради се наводи презиме првог аутора и скраћеница и сар.

Коришћена литература:

На крају рада се наводи попис свих извора који су наведени у тексту. Литература се наводи абecedним редом и то на следећи начин:

1. Адлер А., (1977): О нервозном карактеру, Београд, Просвета
2. Милосављевић М. (1993): Роми и девијације, Друштвене промене и положај Рома, Зборник радова, Београд, САНУ и Институт за социјалну политику
3. Gould, N. (2004): Qualitative research and social work: the methodological repertoire in a practice-oriented discipline. In:

Lovelock, R., Lyons, K. & Powell, J. (eds.), Reflecting on social work – Discipline and profession. Farnham: Ashgate Publishing, 130-145.

4. Муслић, Љ., Русац, С. & Ајдуковић, М. (2009). Сензибилност за насиље над старијима код студената: Могућност интервенција кроз наставни програм. Љетопис социјалног рада, 16 (1), 51-67.
5. Породични закон (2005): Службени гласник РС, бр.18/2005

При навођењу извора с веб (интернет) страница потребно је навести тачан датум посете страници. На пример:

6. http://www.zavodsz.gov.rs/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=81&Itemid=145 Посећено 28. 12. 2009.

Процена радова:

Текстови које аутори доставе подвргавају се рецензији, а Уредништво ће ауторе обавестити о резултатима процене, могућим сугестијама и предлозима за дораду текста пре објављивања. Уредништво задржава право да добијени текст прилагоди пропозицијама часописа и стандардима књижевног језика.

Рукописи се не враћају.

***

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

364.62(497.11)

АКТУЕЛНОСТИ : билтен Удружења стручних
радника социјалне заштите Републике Србије
Главни и одговорни уредник Томислав Крговић
Vol. 1, br. 1 (2000) – Београд

(Марије Бурсаћ 49): Удружење стручних радника
социјалне заштите Републике Србије, 2000 -
(Београд : Чигоја штампа). – 24 cm

Двомесечно

ISSN 1451-3129 = Актуелности – Удружење
стручних радника социјалне заштите Србије
COBISS.SR-ID 177748999